

ПРОЕКТ З РЕГІОНАЛЬНОГО ВРЯДУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ – УКРАЇНА

Проект # Z020640

Замовлення # 7037154

МОЖЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПАРТНЕРСТВА ВЛАДИ, БІЗНЕСУ, НЕУРЯДОВОГО СЕКТОРУ ТА ЗМІ В ОХОРОНІ ДОВКІЛЛЯ ТА УЧАСТІ ГРОМАДСЬКОСТІ У СКЛАДАННІ СТРАТЕГІЧНИХ ПЛАНІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЗАКАРПАТТЯ

Автор:

Оксана Станкевич, експерт проекту «Регіональне
врядування та розвиток»

Донор:

Канадське агентство з міжнародного розвитку
Підрозділ Європи, Близького Сходу та Магрибу

Провідна виконавча агенція:

Канадський інститут урбаністики

У співпраці з:

Фундацією міжнародної освіти (Канада) та
Асоціацією агенції регіонального розвитку України (Україна)

Ужгород – 2006

Canadian
URBAN
Institute

Institut
URBAIN
du Canada

ЗМІСТ

Вступ.....	3 ст.
1. Проблеми довкілля Закарпатської області	
1.1. Загальний огляд (стан атмосферного повітря, водного басейну, ґрунтів та надер, біо-різноманіття, лісів. Отрутохімікати та безпечне поводження з ними).....	4 ст.
1.2. Екологічні пріоритети області	10 ст.
1.3. Співпраця держуправління екоресурсів та природоохоронних НУО області.....	11 ст.
2. Місце екологічних проблем області в стратегічних планах розвитку на рівні місцевих органів самоврядування та їх виконкомів, спроможність влади вирішувати проблеми довкілля	
2.1. Сільські, селищні та міські ради і їх виконкоми.....	13 ст.
2.2. Районні ради та райдержадміністрації.....	16 ст.
2.3. Обласна рада та облдержадміністрація.....	17 ст.
3. Сектор неурядових організацій та проблеми довкілля. Місцевий екологічно орієнтований бізнес. Можливість партнерства між владою, НУО, бізнесом та ЗМІ в діяльності з оптимізації стану довкілля в області	
3.1. Характеристика потужності й досвіду НУО природоохоронного спрямування області та інших НУО, які займаються дотичними проблемами. Наявні коаліції та їхня спрямованість.....	20 ст.
3.2. Інтерес місцевого бізнесу та ЗМІ до проблем довкілля області.....	22 ст.
3.2.1. Місцевий бізнес.....	22 ст.
3.2.2. Регіональні ЗМІ.....	23 ст.
3.3. Можливість партнерських утворень за участі місцевої влади, бізнесу, НУО та ЗМІ для спільних напрацювань стратегій та заходів щодо вирішення екологічних проблем області.....	24 ст.
4. Аналіз чинного законодавства, регіональної політики та стратегій, що визначають можливість та шляхи залучення громадськості до регіонального управління та розробки стратегій (регіональні законодавчі акти, які залучають громадськість до якихось управлінських рішень).....	27 ст.
Висновки та рекомендації.....	29 ст.
Додатки (списки організацій, розшифровка інтерв'ю, аналітичні записки)	

Вступ

Закарпаття – південно-західна область України на кордоні з чотирма державами: Польщею, Словаччиною, Угорщиною, Румунією. Більше 70 % території – гориста місцевість. Основна частина населення проживає в низинній та передгірській частині області – саме там сконцентровано найбільші населені пункти.

В умовах гористого рельєфу існує проблема малоземелля. Тому питання деградації та забруднення земель є актуальним для області.

Основним природним ресурсом області є ліс: лісові землі займають 57 % усієї землі, 51 % – це лісові насадження. Ліси для області відіграють не тільки важливу економічну роль (як основа лісового сектору економіки), але й екологічну та соціо-культурну роль.

Безпосередня близькість кордонів зумовлює певні транскордонні загрози для стану довкілля області. Наявність транскордонних водотоків басейну Дунаю (Тиса, Латориця, Уж) призводить до міграції забруднювачів річок з країни в країну. Так для Закарпаття загрозою є копальні та відстійники в Румунії, ціаніди з котрих часом потрапляють у води притоки Тиси, яка тече далі по нашій території. Для Угорщини та Словаччини загрозою є забруднені комунально-побутовими стоками води Тиси, Латориці, Ужа, які течуть з нашої території далі на захід. Це ж стосується і атмосферного повітря: повітряними потоками на територію області потрапляють викиди важкої промисловості в Словаччині. Всі ці фактори повинні враховуватись при складанні планів охорони довкілля в регіоні.

Пріоритетною галуззю економіки в області визнано туризм та рекреацію. Для цього область володіє потужними природними ресурсами: особливості клімату, рельєф, природні ландшафти, високий відсоток мережі природо-заповідного фонду (майже 13 %), збереження історико-культурної спадщини, близькість кордону.

Все це визначає відповідні вимоги до стану навколишнього природного середовища області та стратегії розвитку інших галузей економіки.

Розділ І.

Проблеми довкілля Закарпатської області

1.1. Загальний огляд (стан ґрунтів та надер, атмосферного повітря, водні ресурси, ліси, біорізноманіття. Отрутохімікати та безпечне поводження ними)

За офіційною оцінкою держуправління екології та природних ресурсів, Закарпатська область, поміж інших областей України, вирізняється порівняно **сприятливою екологічною ситуацією** (Звіт про стан навколишнього природного середовища за 2004 рік). В неофіційній розмові зі мною посадові особи держуправління екології та природних ресурсів визначають цю оцінку, як **задовільну** та **незадовільну** (див. *Додаток ЕКО*). Наша оцінка (мається на у вазі оцінка неурядової природоохоронної організації „ЕКОСФЕРА” в моїй особі) екологічної ситуації – **задовільна**. Це означає, що порівняно з індустріальними регіонами України вона є кращою, однак не достатньо сприятливою, як для області, пріоритетом розвитку в якій проголошено розвиток туризму і рекреації.

Отже, в області існують об’єкти, діяльність котрих пов’язана з функціонуванням підвищеного ризику – за певних умов вони можуть становити серйозну загрозу довкіллю.

У першу чергу, це системи магістральних трубопроводів: нафтопровід „Дружба”, нафтопродуктопровід об’єкту 243 Прикарпатського управління „Прикарпаттятранснафто-продукт”, етиленопровід виробничого управління „Хлорвініл”, системи магістральних газопроводів „Братерство”, „Союз”, „Прогрес”, „Уренгой-Помари-Ужгород”. Загальна довжина усіх магістральних ниток на території області становить понад 4500 км., вони займають більше 4000 га. відведених під них площ. Безумовно, що в умовах безземелля нашого регіону, коли на 1 жителя Закарпаття припадає тільки 0,15 га. землі, це відчутні втрати. А в ситуації, коли майже щороку трубопроводи пошкоджуються (з різних причин), витік нафти й нафтопродуктів призводить до забруднення значних площ земель.

Всього в області нараховується 298 екологічно небезпечних об’єктів, в тому числі 2 об’єкти загальнодержавного значення (Перечинський ЛХК та КП „ВУВКГ м. Ужгород” – каналізаційні очисні споруди-КОС), 15 підприємств обласного значення, всі інші – відносяться до екологічно-небезпечних об’єктів районного рівня.

Ґрунти та надра. Карпатський регіон в цілому характеризується високим рівнем небезпеки сукупного прояву небезпечних геологічних процесів, таких як зсуви, селі, бічна річкова і площинна ерозія, карст, підвищена сейсмічність та інші. Закарпатська область є найбільш ураженою *зсувними, селевими та ерозійними процесами* (61 % загальної площі області).

За останні роки в області спостерігається тенденція до *погіршення агрохімічних властивостей* ґрунтів. Середньозважений показник вмісту гумусу за останні роки зменшився на 0,14 %, площа ґрунтів із низьким і дуже низьким вмістом калію збільшилася на 11 %, вмістом фосфору – на 1 % від загальної. Спостерігається тенденція до збільшення площі земель із кислими ґрунтами та підвищення кислотності ґрунтів.

В області залишається на обліку 37,2 тис. га еродованих сільськогосподарських угідь, що становить 8 % від загальної площі сільгоспугідь, і потребує у майбутньому нових підходів до використання сільгоспугідь у гірській місцевості.

Використання надр із значними обсягами вилучення корисних копалин і гірських порід та їх наступна переробка позначилась на стан довкілля області. Досить часто ці зміни мають негативний характер.

Основними *негативними чинниками* змін екологічного стану в районах розробок корисних копалин є: (1) зміна природного рельєфу на техногенний; (2) утворення відвалів гірських порід; (3) погіршення природного захисту підземних вод від забруднення внаслідок розробки поверхневих захисних шарів порід; (4) порушення природного режиму поверхневих

та підземних вод, що може призвести до зменшення їх запасів; (5) активізація екзогенних геологічних процесів, зокрема зсувів, ерозії, та інше.

Водні ресурси. Річки Закарпатської області в географічному плані розміщені і належать до басейну одного із найбільших приток Дунаю – річки Тиса, яка є основною водною артерією області. Всі річки беруть свій початок у високогірній частині Карпат.

Територія області перерізана густою мережею рік. Середня густина річкової сітки – 1,7 км/кв. км. Всього в області протікає 9426 рік сумарною довжиною 19723 км. Загальна довжина 155-ти рік, кожна з яких довша 10-ти км, становить 3,43 тис. км. З них, ріки Тиса, Боржава, Латориця та Уж мають довжину більше 100 км кожна.

В області нараховується 9 водосховищ та 59 ставків. Загальний об'єм всіх штучних водосховищ 60,5 млн. м куб., площа водного дзеркала становить 1,56 тис. га.

Прогнозні запаси підземних вод в області складають 400 млн. м³, затверджені – 124 млн. м³.

Основними джерелами забруднення поверхневих вод у Закарпатті є:

- промисловість;
- населені пункти і транспортні шляхи;
- інтенсивне сільське господарство (рільництво);
- тваринництво.

За характером впливу на середовище ці джерела є такими:

- **точкові** або локальні **джерела**. Це (1) *стічні води промислових підприємств*: лісохімкомбінатів, хімзаводів – Рахівський і Тячівський район скидає стоки у Тису, м. Свалява – у Латорицю, м. Перечин – в Уж); (2) *комунально-побутові стоки* усіх населених пунктів області (у містах та деяких селищах міського типу це спричинено недостатньою потужністю або моральною застарілістю очисних споруд, у селах – повною відсутністю каналізації. Всі стоки течуть прямо в річку); (3) *санкціоновані і несанкціоновані сміттєзвалища* (практично усі санкціоновані полігони твердих побутових відходів не відповідають повному спектру санітарно-екологічних критеріїв. Токсичний фільтрат, який утворюється внаслідок перегнивання суміші різноманітних речовин, потрапляє в річки. Повсюдні несанкціоновані смітники – найбільша проблема області на сьогодні); (4) *відходи деревообробної промисловості* (тирса, яка утворюється в результаті деревообробки, у нас в області практично ніким не утилізується. Іде втрата колосальної кількості енергоносія, з одного боку, і забруднення довкілля, зокрема поверхневих вод, з іншого боку); (5) *небезпечні отрутохімікати*, утримання котрих здійснюється з повним ігноруванням санітарно-екологічних норм (склади пестицидів та мінеральних добрив, невідомі суміші); (6) *тваринницькі ферми та літні табори для худоби* без облаштованих збірників фекальних мас та сечі й спеціальних відстійників.
- **лінійні джерела**. Це залізничні полотна і автомагістралі, які в області, практично всюди прокладені паралельно до основних водотоків: Тиси, Латориці, Ужа. Викиди усіх видів транспорту, які пересуваються цими магістральними шляхами сполучення, також, періодично змиваючись дощем, забруднюють водойми. Дослідженнями було доведено, що вміст свинцю (раніше свинець додавали у бензин, при згоранні якого вільні радикали цього важкого металу потрапляли у середовище) у тканинах водних організмів, зокрема риби, у цих річках, є дуже високим.
- **джерела загального забруднення**. Це рільництво. Більшість прибережно-захисних смуг в області розорано й ерозійними процесами на берегах у воду змиваються біогенні речовини, що спричинює зміну хімічного складу води (у ній, в першу чергу, бракує кисню, від чого змінюється видовий склад, наприклад, риби) та замулювання русла. Однією із основних причин критичного екологічного стану у **водоохоронних**

зонах і прибережно-захисних смугах на потоках і річках області є відсутність єдиного господаря на землях водного фонду. На даний час прибережні захисні смуги не закріплені за водогосподарськими організаціями і не видані державні акти на право постійного користування ними. Ні по одній з місцевих рад області, на території яких є водні об'єкти, прибережні захисні смуги не винесені в натуру і не закріплені за об'єктами господарювання.

Усі найбільші річки Закарпаття є транскордонними і якісь води в них на кордоні постійно контролюється. На кордоні зі Словаччиною якість води у Латориці та Ужі загалом відповідають вимогам для водойм культурно-побутового водокористування крім бактеріологічних показників (колі-титр). Причиною цього є, знову таки, слабка потужність й неефективне функціонування очисних споруд міст області.

Водопостачання населення Закарпатської області здійснюється з 123 водопроводів, у тому числі: 21 – комунального; 66 – відомчих; 36 – сільських та 2937 джерел нецентралізованого водопостачання, з них: 2130 колодязів, 499 каптажів, 308 артезіанських свердловин.

Із загальної кількості водопроводів 8,9% не відповідають санітарним нормам і правилам (через відсутність зон санітарної охорони – 4,8%, через відсутність необхідного комплексу очисних споруд – 5,7%, через недостатню потужність знезаражуючих установок – 2,4%).

Зі станом „водної” проблеми в обласному центрі детально можна ознайомитись у [Додатку А](#).

Атмосферне повітря. В останні роки спостерігається *зменшення* викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел. Це пояснюється зменшеннями обсягів перекачки газу компресорними станціями, а також невеликою кількістю технологічно-профілактичних ремонтів.

Натомість невпинно *зростають* викиди від автомобільного транспорту, що пояснюється подальшим зростанням імпорту користованих автомобілів іноземного виробництва, а також збільшення транзитного автотранспорту.

Найбільшими забруднювачами атмосферного повітря області **стаціонарними джерелами** є наступні райони: Воловецький, Свалявський район, Ужгородський район та Хустський район.

Серед населених пунктів області по забрудненню атмосферного повітря перші місця посідають Ужгород і Мукачево. Основними забруднювачами атмосфери у цих містах є **рухомі джерела** забруднення – **автотранспорт**. За аналізом статистичних даних ЛСЗА Закарпатського ЦГМ щодо якості повітря в області за останні сім років Ужгород входить **в десятку** найбільш забруднених міст України і **у трійку** таких міст Правобережної України. Вивчення причин цієї ситуації виявило такі чинники: (1) особливість кліматично-метеорологічних та геологічних умов міста; (2) різке збільшення кількості морально застарілих авто в місті; (3) використання нових видів пального без спеціальних запобіжників; (4) низька якість покриття доріг у межах міста; (5) використання так званої „мучки” – суміші піску та гальки – в зимовий період як засіб проти ожеледиці, та недостатнє „миття” вулиць; (6) скорочення площ зелених зон міста; (7) наявність відкритих ділянок ґрунту у межах міста (детальну інформацію див. [Додаток В](#)).

Управління твердими побутовими відходами. Отрутохімікати і безпека поводження з ними. *Відходи I-го класу небезпеки* – це невідомі, непридатні або заборонені до використання хімічні засоби захисту рослин (ХЗЗР), відходи гальванічного виробництва, відходи з вмістом сурми, відходи формальдегіду, які через відсутність технологій переробки або утилізації, під контролем держуправління зберігаються на території власників відходів.

На сьогодні на території області накопичено 272 тонни непридатних та заборонених для використання ХЗЗР, а також невідомих сумішей. Більше половини з них зберігаються з пору-

шенням санітарно-екологічних норм і складають небезпеку для довкілля та здоров'я мешканців. Питання контейнеризації цих речовин не вирішено досі.

На сьогодні в Берегівському р-ні – найпродуктивнішому сільськогосподарському краї – в незадовільних умовах (під відкритим небом лежать напіввідкриті мішки типу біг-бег, піддаючись дії сонця, вітру, води) та умовах легкодоступності (через незнання, населення використовувало суміш, як добрива) з небезпечною сумішшю під цілком лояльною назвою „Премікс” (премікс – суміш-добавка для сільського господарства). За результатами аналізів відібраних проб в двох столичних інститутах екології та гігієни ім. Марзєєва та ім. Медвіда – це відходи першого класу небезпеки, утримання котрих в подібних умовах є згубним для довкілля та смертельно небезпечним для людей. Ця речовина завозилася на територію області з Угорщини протягом 1999-2004 років під маркою сировини для виробництва гальмівних колодок. „Сировина” систематично завозилась, не реалізуючись за призначенням, і недбало скидувалась на територіях складських приміщень, у кар'єрах та шкільних подвір'ях. Не дивлячись на протести місцевого населення, проблема вивозу за межі області цих речовин досі не вирішена.

Відходи II-го класу небезпеки – це невідомі, непридатні та заборонені до застосування ХЗЗР, гальванічні шлами, свинцеві акумулятори, відпрацьований електроліт з цих акумуляторів, просочене машинною оливою ганчір'я, оливкові фільтри транспортних засобів, відпрацьовані нафтопродукти, у тому числі мастила, відходи гальваніки.

Відходи III-го класу небезпеки складає сміття побутове, намул каналізаційних споруд, тирса та відходи деревообробного виробництва, відходи вигребів, осад відстійників. Побутове сміття вивозиться на полігони твердих побутових відходів, а намул КОС зберігається на мулових майданчиках каналізаційних очисних споруд.

На 1 січня 2005 року в області зареєстровано 311 місць видалення відходів загальною площею 211 га. Із загальної кількості сміттєзвалищ 78 не відповідають санітарним нормам та вимогам екологічної безпеки.

Значна частина цієї проблеми є наслідком іншої – відсутності у сільській місцевості комунальних служб з організованого збору, утилізації і захоронення (складування) побутових відходів, що є основною причиною повсюдного забруднення ними берегів річок та усіх видів угідь навколо населених пунктів.

До сьогодні в переліку питань безпеки довкілля у містах і селах області залишається питання управління твердими побутовими відходами: починаючи від стадії збору ТПВ від населення і його сортування, закінчуючи утилізацією відходів, які піддаються вторинній переробці, та складуванням у спеціально відведених для цього місцях.

Значну проблему стосовно накопичення сміття в населених пунктах складає відсутність пунктів прийому вторинної сировини – поліетилену та пляшки ПЕТ. Також відсутньою є практика сортування сміття у окремі контейнери: пляшок ПЕТ, скляних та бляшаних; органічних відходів; інших видів відходів. Не вирішеним залишається також збір та відправка на утилізацію відпрацьованих автомобільних шин.

Ще одна проблема, особливо у гірських селах, де працює багато офіційних та нелегальних пилорам – накопичення великих об'ємів тирси та інших видів відходів деревообробки. Тирсу спалюють, що призводить до забруднення атмосфери, та скидають у річки й гірські потоки, що призводить до забруднення водного простору.

У той же час, місцеве населення відчуває нестачу дров, як паливної деревини, для опалення житла. Дослідженнями РМЕО „ЕКОСФЕРА”, здійсненими у 2005 році щодо забезпечення місцевого населення негазифікованих сіл Рахівського та Хустського р-нів області встановлено (див. Додаток С), що залучення додаткового ресурсу паливної деревини у вигляді відходів лісозаготівлі та деревопереробки, задовольняють нинішні потреби місцевого населення в паливі на 20 %. Однак досі ні Держуправлінням екології, ні облдержадміністрацією не здій-

снено жодного кроку (не прийнято жодного стратегічного рішення, не включено у жодного пункту у жоден план дій) на шляху до розвитку цього питання.

Відходи IV-го класу небезпеки становлять гній, металобрухт, макулатура, автомобільні шини, кускові відходи деревини. Кількість відходів цього класу небезпеки збільшилась за рахунок відходів гірських порід, які утворюються під час проведення розкривних робіт при видобуванні каменю для будівництва, мармуру, граніту в кар'єрах області. На даний час вирішено питання збору з подальшим видаленням на утилізацію відходів макулатури, склобою, металобрухту, гною, частково відходів деревини.

Ліси. Проблеми браконьєрства. Ліси на території області є одним з основних природних ресурсів. Лісистість по області становить 51% від загальної території.

З лісами пов'язані такі екологічні проблеми та загрози:

- **проблема всихання похідних ялинових монокультур** (котрі були штучно висаджені 70-100 років тому назад і зростають у зоні букових лісів на висоті 400-700 м н.р.м.), що призводить до значних втрат лісфонду та генресурсів. Ялинові ліси у Карпатах представлені ялиною європейською (карпатською популяцією, відомою в народі під назвою смерека). Це одна з найбільш поширених порід лісів області. Природний ареал її поширення починається з верхньої межі бука і ялиці (з 700 м н.р.м.) і до альпійської зони – 1700 м н.р.м., а місцями навіть вище. За даними лісовпорядкування 2000 року у лісфонді лісгосподарських підприємств обллісгоспу площа похідних смерічників становить 21,1 тис. га. Для уникнення втрат цих лісів необхідно негайно проводити рубки переформування деревостанів, замінюючи монокультуру ялини мішаним лісом, представленим відповідними листяними породами: буком, кленом-явором, ясенем, липою та хвойними – ялицею.
- **проблема лісопорушень.** До лісопорушень належать самовільні рубки лісу, порушення правил лісозаготівлі, самовільне розкорчовування та розорювання і забудова земель лісового фонду тощо. Порушення правил лісозаготівлі часто допускаються лісозаготівельниками та працівниками лісгоспів, особливо в агролісах. Стосовно самовільних рубок – фактично не існує об'єктивної інформації щодо їх об'ємів: за інформацію, яку дають держлісгоспи, самовільні рубки становлять 1 % від усіх видів рубок. За нашими даними (даними ЕКОСФЕРИ), вони можуть становити до 30-50 %. По-перше, за даними опитування лісової охорони, підґрунтям 80 % конфліктів між лісовою охороною та місцевими мешканцями є самовільні рубки. Причиною цих самовільних рубок є, часто, бідність місцевого населення: таким чином воно забезпечує себе дровами. По-друге, аналіз забезпечення місцевого населення негазифікованих сіл: реальних потреб, джерел та об'ємів постачання згідно бухгалтерського обліку лісгоспів, близько 40 % дров не проходить офіційно через лісгоспи та інші легальні джерела. Однак, скарг на відсутність дров від населення ніколи не поступало, отже, їх беруть з лісу нелегально. Але самовільні рубки, скоєні селянами для отримання дров, можуть становити 5-10 % від усіх видів рубок. Решта 20-45 % – це нелегальна рубка, яка здійснюється з метою отримання ділової деревини (дуб, бук, смерека, черешня, явір, ясень), яку здійснюють не селяни, а власне працівники лісової охорони, для подальшої реалізації на тіньових ринках (ця інформація достовірна – ми володіємо відповідними документами).
- **технології лісозаготівлі:** ні лісгоспи, ні приватні лісозаготівельні фірми не володіють відповідними лісозберігаючими технологіями лісозаготівлі у гірських умовах (повітряними трелювальними установками, легкою лісозаготівельною технікою – тракторами і лісовозами, трелювання конями), лісова інфраструктура розвинена дуже слабо. До цього додалась іще одна проблема: Закон України „Про мораторій на проведення суцільних рубок на гірських схилах в ялицево-букових лісах Карпатського регіону” зобов'язує лісгоспи з 1 січня 2005 замінити усі гусеничні трактори та коліс-

ні, як такі, що наносять менше школи довкіллю. При цьому не враховано умов лісозаготівлі в Карпатах: (1) лісові дороги розвинені дуже погано – асфальтових доріг, як в Альпах, не існує, лише ґрунтові. Часто дороги зовсім відсутні. Отже, колісні трактори в таких умовах абсолютно безкорисні – вони ефективні на асфальтовому покритті; (2) пересуваючись по ґрунтовому покриттю та лісовій підстилці, важкі колісні трактори (наша індустрія не виготовляє легких тракторів, які використовуються в Альпах) погано маневрують і наносять значно більше шкоди ґрунту, ніж гусеничні. Таким чином, незнання законодавцем умов лісозаготівлі в Карпатах, загострило ситуацію з наслідками (впливом на довкілля) лісозаготівлі в горах.

- **конфлікти між працівниками лісової охорони та місцевим населенням.** Основною причиною конфліктів, які виникають між місцевим населенням та працівниками лісової охорони, є відсутність спеціальної плати за використання **земель лісового фонду** у місцеві бюджети (кошти від попневої плати, яка існує як плата за використання **лісового ресурсу** (сюди входить і плата за землю лісфонду) 20 % від продажу деревини іде в обласний бюджет, 80 % – у державний. Тобто, місцеві громади не отримують жодної копійки з використання лісових ресурсів, натомість отримують цілий спектр проблем і збитків в наслідок лісозаготівельних робіт, вирішення котрих лягає на їхню особисту кишеню (знищення сільських пасовищ, руйнування й захащення гірських потоків й створення цим паводкової небезпеки, ґрунтова ерозія, руйнування сільських доріг лісовозами). Детальніше з цим пунктом можна ознайомитись у [Додатку D](#).
- **сертифікація лісів Закарпаття, постійним лісокористувачем котрих є Держкомлісгосп України.** Сертифікація майже 80 % лісів області – прогресивний крок на шляху до сталого управління лісами. Проблема полягає лише у (1) непоінформованості місцевого населення та місцевих громад (органів місцевого самоврядування) щодо можливостей власної участі в управлінні лісами, які межують з їхньою територією, які їм надає сертифікація за схемою FSC (саме за цією схемою сертифіковано 80 % лісів Закарпаття), а також (2) непоінформованості та неусвідомленні лісовою охороною відповідальності та зобов'язань, які беруть на себе дирекції усіх сертифікованих лісгоспів, щодо нових підходів до сталого ведення лісового господарства у своїх лісах. У нас є побоювання, що сертифікація нічого не змінить у принципах господарювання в лісах сертифікованих лісгоспів. Тому сьогодні ЕКОСФЕРА інплементує спеціальний навчально-інформаційний проект „Налагодження співпраці між лісниками, місцевим населенням та неурядовими природоохоронними організаціями в процесі сертифікації лісів по схемі FSC”, спрямований на працівників лісової охорони та представників місцевих громад і екоНУО області.
- **неправильна організація мисливського господарства.** Веденням мисливського господарства в області займаються 25 організацій, за якими закріплені мисливські угіддя: 18 громадських мисливських організацій, гарнізонне товариство мисливців та рибалок і 6 державних лісових та лісомисливських господарств. У мисливських господарствах Закарпаття мешкають тварини, яких занесено до “Червоної книги України”: борсуки, видри, лісові коти, глухарі, кількість яких останніми роками поступово збільшується. За даними обласного управління лісового господарства у 2004 році зросла чисельність видри (до 113 особин), лісового kota (до 82 особин), рисі (до 62 особин), інші названі види мають не значне щорічне коливання по чисельності (*це дані офіційні Держуправління екології та природних ресурсів, які базуються на первинних даних держлісгоспів та товариств мисливців і рибалок. Однак у нас вони викликають сумніви. Поки-що підтвердженень неправдивості наведених даних (окрім даних зарубіжних колег-науковців, щодо чисельності копитних, вовків, рисів та ведмедів у Східних Карпатах) ми не маємо: паралельні дослідження нами – ЕКОСФЕРОЮ – поки-ще не велись*).

Негативним явищем в останні роки став фактор турбування в мисливських угіддях. Найбільшу шкоду наносять безсистемний випас худоби у випадках, коли домашніх тварин супроводжують собаки, які наносять фауні, особливо новонародженим особинам та молодняку оленя, козулі, кабана, глухаря, тетерука та інших видів тварин. Негативно також впливають, як фактор турбування, масові відвідування угідь туристами та населенням в період збору продукції побічного користування (грибів, ягід, дикоростучих плодів, тощо).

Однак **основною проблемою мисливського господарства** є практична відсутність адекватної плати за використання ресурсу (відстріл дичини), котру повинні були б використовувати для відновлення популяцій мисливських видів. На сьогодні схема плати за дичину виглядає таким чином: лісгоспи продають ліцензії на відстріл птиці та копитних (також вовків) – наприклад, ліцензія на благородного оленя коштує до 100 грн. – товариствам мисливців та рибалок. Вони перепродують ці ліцензії мисливцям (особливо із-за кордону), наприклад, за 700-1000 грн. за одного оленя. Таким чином, держава отримала для здійснення заходів з відновлення популяції 100 грн. Решта 600-900 грн. – розчинилась у повітрі (вірніше, у кишнях керівництва товариств мисливців та рибалок). За таких умов поголів'я, зокрема, копитних у Карпатах зменшується, про що свідчать мисливці-любители.

Скорочення популяції мисливських видів, а також риби, спричинено також браконьєрством. Практично не існує дієвого механізму запобігання браконьєрства. Навіть державні екологічні інспектори мають замало повноважень для цього – лише складання протоколів. Документи згідно закону передаються в правоохоронні органи (до прокуратури та в суд) – тобто, пускають щуку у воду: головними браконьєрами (дуже добре спорядженими та озброєними) в області є судді, прокурори, працівники міліції, іноді військові.

1.2. Екологічні пріоритети області

Пріоритетними екологічними питаннями для області – на думку держуправління екоресурсів – є вирішення питання **управління твердими побутовими відходами** (починаючи налагодженням механізму збору сміття від населення, сортуванням, складуванням, закінчуючи утилізацією). Мова йде також про побудову сміттєпереробного заводу в області.

Однак, на наш погляд, управління не акцентує свою увагу на не менш важливі ланки цього ланцюга: (1) фінансовий стимул підприємців, котрі займаються збором вторинної сировини (пластик різного виду, пластмаси, пляшки ПЕТ – це основне, склобій, макулатура, ганчір'я); та (2) інформаційні кампанії, спрямовані на місцеве населення щодо необхідності скорочення споживання товарів одноразового використання (напоїв в пляшках ПЕТ, йогуртів у пластиківих упаковках, риби, м'яса, ковбаси у пластику тощо) та щодо необхідності сортування відходів для подальшої утилізації.

Окрім цих пріоритетів, вважаємо, що негайними для вирішення є питання:

- вивозу за межі області токсичної суміші „Премікс”;
- контейнеризація, утилізація та вивіз за межі області небезпечні ХЗЗР;
- винесення в натуру меж прибережно-захисних смуг та водоохоронних зон з закріпленням їх за суб'єктами господарювання;
- поступова реконструкція очисних споруд у містах;
- каналізування сільських населених пунктів з використанням інноваційних технологій (за прикладом Польщі, Словаччини, Угорщини) – індивідуальних біологічних очисних споруд різних типів (в залежності від умов); Також поширення інноваційних те-

хнологій – біотуалетів (з подальшим використанням фекальних мас та сечі у якості мінеральних та органічних добрив) – для місцевості, де є проблема нестачі води;

- жорсткого контролю за викидами у повітря вихлопів – продуктів внутрішнього згорання в моторах автомобілів;
- ініціювання внесення змін до **статті 9** ЗУ „Про мораторій на проведення суцільних рубок на гірських схилах в ялицево-букових лісах Карпатського регіону” щодо використання у горах колісних тракторів;
- реформування мисливського господарства;
- запровадження інноваційних проектів щодо добування метану з біомаси (на сміттєзвалищах) для опалення та отримання електроенергії;
- проведення широкої інформаційної кампанії серед населення з питань енергозбереження (в першу чергу, теплоефективності власних осель);
- застосування жорсткого контролю за скороченням зелених зон у містах;
- розробки і впровадження механізму впливу громадськості на екологічну політику в області, наприклад, у вигляді громадського екологічного контролю (громадської екологічної експертизи та моніторингу) за діяльністю державних органів влади та виробничих підприємств.

1.3. Співпраця держуправління екоресурсів та природоохоронних НУО області

На сьогодні (з 2000 року) при держуправлінні екоресурсів існує (підкреслюю, існує, однак не працює) Громадська рада, яка складається з усіх неурядових природоохоронних організацій регіону. Причиною неефективної співпраці між цим утворенням (Громадська рада створювалась спеціальним розпорядженням Мінприроди, а не за бажанням та рішенням самих організацій та держслужбовців з управління), на думку працівників держуправління, є амбіційність і бездієвість голови ради (див. [Додатки_еко](#)). На думку більшості екоНУО, Громадська рада – штучно створене утворення, засноване на незрозумілих громадськості засадах: жодного реального впливу Громадська рада на прийняття важливих рішень щодо охорони довкілля немає. Немає і практики громадського контролю (експертизи та моніторингу) за діяльністю держуправління, оцінки розпоряджень, дозволів тощо. Держуправління екоресурсів фахівці екоНУО не залучаються ні до обговорень та розробок важливих природоохоронних, освітніх, виробничих питань, ні до інспектування, хоча деякі з них мають посвідчення громадського екологічного інспектора. Фактично Громадська рада не вирішує ніяких питань й існує просто для „галочки”. Про це свідчать рідкісні засідання ради протягом року, де рідко збирається кворум.

На нашу думку, головною причиною неефективної співпраці держуправління з Громадською радою є декларативність цієї ради (просто треба було створити – демонструючи демократичність української влади, то й створили, не підготувавши для цього законодавчу базу). Це означає, що насправді не існує жодних механізмів впливу цієї ради на прийняття будь-яких управлінських рішень щодо розробки екологічних програм, питань охорони довкілля, результати державної екологічної експертизи тощо.

Навіть, закріплений законодавчо, інститут Громадського інспектора є декларативним. Громадський інспектор немає жодних прав щодо затримання порушника екологічного законодавства, не може скласти припис чи нарахувати штраф, він не захищений ні законом, ні фактично від побиття правопорушниками, вбивства та інших фізичних ушкоджень. Немає жодного механізму відшкодування громадському інспектору фінансових витрат на інспектування (транспортні витрати, добові), яке він здійснює на добровільних засадах, тобто безоплатно. Звичайно, за таких умов діяльність такого інституту не буде ефективним – ніхто не

мріє віддати своє життя, систематично витрачаючи на ці спроби власні кошти. Законодавець жодним чином не створив умов для роботи громадських інспекторів. Скоріше – усі умови, щоб їх не було (детальніше про це в Додатку Е).

Громадська рада не може бути кишеньковою структурою держуправління екології (чого так прагне держуправління) – тобто бути контрольованою нею та робити те, на що не вистачає сил, уміння, коштів та фахівців у державній структурі, спеціально створеної й фінансованої з державного бюджету, в завдання котрої входить увесь спектр питань охорони довкілля – від інспектування, до просвіти. Пошуки точок дотику, від яких можна відштовхуватись, розвиваючи партнерські стосунки – таким повинен бути початковий етап налагодження співпраці.

Готовність держуправління співпрацювати з НУО. Враження, яке склалося від особистої розмови з деякими службовцями держуправління та анкетування інших (Додатки_еко) – працівники державної екологічної служби в цілому погано уявляють собі, що таке неурядові організації – їхні повноваження, фінансування, дієвість, впливовість. Більшість з них, незважаючи на те, що час від часу зустрічаються з деякими представниками екоНУ особисто, погано поінформовані про їхню діяльність та результати діяльності (тому, що не цікавляться – з усіма матеріалами, річними звітами дієвих екоНУО, можна ознайомитись в громадській приймальній управління екоресурсів. Найкраще поінформована про діяльність екоНУО області прес-секретар управління, так як безпосередньо контактує з усіма екоНУО). Нижчі чини цієї структури висловлюються більш відверто – „плутаються тут усілякі громадські організації під ногами...”

З деякими організаціями, опитані службовці, співпрацюють певною мірою: систематично надають письмову екологічну інформацію згідно відповідних запитів, спільно виступають на сторінках газет та в ефірі, користуються публікаціями та інформаційними матеріалами екоНУО, залучають до створення об'єктів природо-заповідного фонду (РМЕО „ЕКОСФЕРА”, КЕК „Рутенія”). Однак не уявляють собі інших форм співпраці, окрім тих, що були запропоновані в опитувальнику, а з закріпленими законодавчо взагалі не знайомі і не зацікавлені у пошуку серед дієвих НУО партнерів, які б справді могли підсилити результативність роботи управління. Складається враження, що в управлінні цього нікому й не потрібно: немає мотиву працювати краще (бо впадуть показники по звітності – аналіз річних звітів свідчить про те, що на частині важливих екологічних проблем області увага взагалі не акцентована, або ж вони взагалі не зазначені в цих документах), немає причин шукати шляхи співпраці з екоНУО, підвищити ефективність роботи Громадської ради.

У деяких службовців активність НУО викликає побоювання, деякі, використовуючи момент, намагаються використати НУО у передвиборчому процесі. В будь-якому разі очевидно, що перші кроки на шляху до співпраці повинні зробити НУО, так само, як і запропонувати формат цієї співпраці. Але для цього потрібно набути відповідного авторитету і фахового впливу, що сьогодні мають одиничні екоНУО.

Готовність екоНУО співпрацювати з держуправлінням екології. Опитування лідерів найвагоміших екоНУО області свідчить про те, що великого прагнення співпраці з держуправлінням в НУО немає. Кожна організація має свою місію, цілі і завдання. І, якщо ця організація є дієвою, вона здійснює свою діяльність у рамках цієї місії – не важливо у співпраці з держуправлінням екоресурсів, чи ні (адже воно нічим не допомагає). Єдиною ефективною на сьогодні формою співпраці між екоНУО та держуправлінням екоресурсів є надання останнім письмової екологічної інформації, згідно запитам.

Заяви перших осіб з держуправління екоресурсів про співпрацю та готовність до співпраці в усіх відомих форматах, лідери екоНУО оцінюють як прості декларації: з боку держуправління не поступає жодних пропозицій щодо спільних дій. Активних екоНУО – у плані адвокатування та боротьби з порушеннями екологічного законодавства – не ігнорують, але намагаються дистанціюватись від них: відчутне побоювання.

Однак загалом НУО готові до співпраці та партнерства, але на рівних умовах.

Висновки:

Стан довкілля у Закарпатті задовільний, однак на території області є багато об'єктів, які складають екологічну небезпеку середовищу. Тенденції до погіршення тих чи інших показників довкілля (наприклад, забруднення земель, поверхневих вод, атмосферного повітря, кількісного складу мисливської фауни) в останні роки хоч і повільно, але зростає. Для оптимізації стану довкілля в області необхідно здійснити ряд заходів, які повинні стати пріоритетними для виконання.

Опитування працівників держуправління екоресурсів свідчить про те, що держслужбовці цієї структури погано ознайомлені з принципами сталого розвитку «Agenda 21» та Цілями Розвитку Тисячоліття для України в тій частині, яка стосується питань охорони довкілля: жодних конкретних коментарів, які б свідчили про зворотне, отримано не було. Це ж можна сказати і про поінформування про методи залучення екологічної громадськості до прийняття рішень щодо регіонального управління, закріплених законодавчо. За таких умов неможливо очікувати від цієї структури ініціювання конструктивних кроків до ефективної співпраці з екоНУО регіону.

Загалом, співпраця між державною екологічною структурою та екологічною громадськістю області ефективною буде лише тоді, коли і Держуправління, і екоНУО бачитимуть одну єдину ціль, задля досягнення котрої вони будуть об'єднувати свої зусилля та ресурси (фінансові, людські, фахові тощо). І результати цієї діяльності будуть важливими для обох сторін, приносячи обом рівні можливості (вплив, фінансування, залучення до розробки регіональних програм розвитку тощо). У цій співпраці не може бути головних і більш важливих партнерів (Держуправління) та меншовартісних (НУО).

Розділ II.

Місце екологічних проблем області в стратегічних планах розвитку на рівні місцевих органів самоврядування і їхніх виконкомів та спроможність влади вирішувати проблеми довкілля

2.1. Сільські, селищні та міські ради і їх виконкоми

Аналізувались плани соціально-культурного розвитку 14 сіл Закарпатської області (села Липовець, Нижнє Селище, Рокосово Хустського р-ну, Сімер, Тур'я Поляна, Тур'я Бистра Перечинського р-ну, Лазещина, Богдан Рахівського р-ну, В.Бакта Берегівського р-ну, Руські Комарівці, В. Лази Ужгородського р-ну, Неліпино, Поляна Свалявського р-ну, Подобовець Міжгірського р-ну) та 3 міст (Хуст, Рахів, Ужгород).

Жоден із аналізованих планів соціально-культурного розвитку не містив спеціальних розділів щодо стану довкілля та планів оптимізації урбанізованого середовища. Питання, прямо пов'язані з впливом господарювання на довкілля, частково включені у розділи щодо розвитку житлово-комунальної сфери, непрямо згадуються (як стартові умови, часто необ'єктивно оцінені) у розділах щодо розвитку туризму та охорони здоров'я. Спеціальних коштів на розвиток природоохоронних програм, місцевими бюджетами не передбачено. За останні 3-5 років на рівні місцевого самоврядування не було здійснено (і не планується на 2006 рік) жодної програми, спрямованої на ліквідацію місцевої екологічної проблеми.

Не існує також аналітичних документів щодо наявної екологічної ситуації на місцях (включення становить м. Ужгород, де такий аналіз щодо стану довкілля міста є і здійснений він за участі експертів від громадськості: Регіонального молодіжного екологічного об'єднання „ЕКОСФЕРА”, обласної організації Товариства охорони природи, місцевої організації Всеукраїнська екологічна ліга, еко-клубу „Еко-Екс”, кафедри фізичної та колоїдної хімії УжНУ).

Вивчення громадської думки місцевого населення сільських населених пунктів Карпатського регіону України, проведене нами методом опитування (вибірка репрезентативна – 300 осіб) у 2004 році, свідчить, що екологічні проблеми займають п'яте місце за пріоритетністю, після проблем працевлаштування, охорони здоров'я та соціальної незахищеності. Тобто, перші місця в рейтингу пріоритетності займають соціально-економічні проблеми. При цьому респонденти не завжди знаходять причинно-наслідкові зв'язки між цими проблемами (наприклад, проблемами стану здоров'я мешканців та підвищеної смертності) та станом довкілля. Однак в громадах, де місцева екологічна ситуація призводить до загального погіршення здоров'я населення, росту онкозахворювань та підвищеної смертності, екологічні проблеми займають 1-2 місця в рейтингу пріоритетності.

Серед найактуальніших проблем довкілля у гірських та передгірських селах, в яких проживає від 1 тис. до 9,5 тис. мешканців, визнано відсутність сміттєзвалищ й налагодженої системи збору, вивозу та утилізації побутових відходів (100 % з усіх опитаних респондентів), забруднення побутовим сміттям малих річок (70 %), самовільні рубки лісу (60 %), забруднення середовища особливо небезпечними об'єктами (необлаштовані склади пестицидів – 20%, бітумні заводи, що знаходяться в аварійному стані – 20%, стоки лісохімічного виробництва – 10%, нафтопроводи – 10 %), забруднення повітря через спалювання сміття (10 %).

Єдиним з аналізованих міст області, у планах розвитку якого міститься екологічний аспект, є Ужгород. У 2004 році Ужгород вступив у мережу міст сталого розвитку України та включився у кампанію сталого розвитку великих і малих міст України. Завдяки цьому міськвиконком взяв на себе відповідальність декларувати засади сталого розвитку як пріоритетні

для міста у Концепції сталого розвитку міста Ужгорода (базовий документ, на основі якого повинні розроблятися усі інші плани розвитку міста). До розробки Концепції сталого розвитку міста у 2005 році були залучені громадські організації. У цій діяльності взяли участь: Закарпатське регіональне відділення Асоціації міст України та громад, Агентство місцевого розвитку та інформаційних ресурсів „Європоліс”, Асоціація розвитку малого і середнього бізнесу та інновацій „Ужгород – XXI вік”, Регіональне молодіжне екологічне об'єднання „ЕКОСФЕРА”, Відкритий громадський форум „Краяни”, еко клуб „Еко-Екс”, Фонд „Європейський дім”, Обласна організація всеукраїнського товариства охорони природи, Місцевий осередок Всеукраїнської екологічної ліги. У написанні розділу 2.8. Антропогенні впливи на довкілля міста (Стан атмосферного басейну; Управління твердими побутовими відходами; Централізоване водопостачання та каналізація; Промислове, шумове, електромагнітне та радіаційне забруднення міста; Стан зелених зон міста та об'єктів природо-заповідного фонду) та розділу 3. Стратегічні пріоритети та орієнтири (підрозділ Довкілля) взяли участь РМEO „ЕКОСФЕРА” та обласна організація всеукраїнського товариства охорони природи. Концепція затверджена XLVIII сесією IV скликання Ужгородської міської ради 26 грудня 2005 року № 781 (див. [Додаток F](#)). Згідно Концепції передбачається закладання відповідних статей у бюджет міста та вирішення екологічних проблем. Але це навряд чи буде здійснено у 2006 році.

Причиною такого стану справ щодо розвитку екологічних планів (чи екологічної компоненти у соціально-економічних планах) на місцях є:

- Жорстка централізація держбюджету і повна несамостійність місцевих бюджетів в Україні.

Пояснення: розрахунковий обсяг видатків загального фонду місцевих бюджетів на 2005 рік визначено в обсязі 36,8 млрд. грн., що перевищує аналогічний показник минулого року на 6,8 млрд.грн. Однак показник питомої ваги місцевих бюджетів у Зведеному бюджеті України становить лише 40,1 % (порівняємо 40,7 % – у 2004 році та 43 % – у 2003 році). Отже, не виконана вимога Основних напрямів бюджетної політики на 2005 рік щодо забезпечення зростання питомої ваги місцевих бюджетів у Зведеному бюджеті України. І хоча розрахунковий обсяг видатків місцевих бюджетів, що враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів, майже на 7 млрд. грн. перевищує обсяг минулого року, його зростання не задовольняє реальні потреби соціально-культурної та **природоохоронної сфери**, що фінансується з цих бюджетів. Так, розрахунковий обсяг видатків на утримання місцевих рад менший майже на 700 млн. грн. від затвердженого на 2004 рік, а на культуру та мистецтво – менший майже на 141 млн. грн.

Проблематичною залишається і економічна структура видатків місцевих бюджетів, у обсязі яких переважають видатки на заробітну плату. Їх питома вага знаходиться на рівні 80 %, а в сільських бюджетах майже 100 %. Тобто, бюджет – 2005 має ті ж вади, що і бюджет – 2004: не створені умови для повнофункціональної роботи закладів соціально-культурного призначення і, відповідно, надання громадянам суспільних послуг. Бюджетом – 2005 передбачено здійснити збільшення обсягу видатків місцевих бюджетів саме за рахунок залучення до міжбюджетного регулювання додатково отриманих доходів у 2004 році. Тобто заходи, здійснені в 2004 році місцевими органами влади щодо нарощення дохідної частини місцевих бюджетів, були враховані в процесі визначення обсягів трансфертів вирівнювання з державного бюджету цим бюджетам.

Отже, можна констатувати, що місцеві органи влади позбавлені стимулюючих норм за здійснення заходів з додаткової мобілізації коштів до місцевих бюджетів: розвиток місцевої ініціативи у вирішенні питань соціально-економічного розвитку, **покращення**

екологічної ситуації на місцях, залучення інвестицій, створення нових робочих місць тощо.

- Екологічний аспект у планах розвитку територіальних громад не є пріоритетним.

Органи місцевого самоврядування рідко зауважують на необхідність розробки програм щодо оптимізації довкілля у населених пунктах. На рівні села такі програми практично відсутні. Причинами є (1) низький рівень освіти та пасивність сільських голів; (2) слабка поінформованість про проблеми довкілля на місцях, а звідси – неусвідомленість наявних проблем місцевим населенням, що визначає відповідну поведінку: повсемісне засмічення власного життєвого простору побутовим сміттям; нераціональне використання енергоносіїв, паливної деревини; енергонеефективність житлових та соціальних будов; самовільні рубки лісу; браконьєрство; (3) інертність органів місцевого самоврядування – приймають лише те, що „спущене зверху” – тобто, з райдержадміністрацій і небажання напрацьовувати щось самостійно; (4) усвідомлення того, що, навіть, розроблені плани залишаються лише на папері через відсутність коштів. Це більше стосується сіл та селищ. А також (5) корупційні схеми у органах місцевої влади (міськрада, міськвиконком), пов’язані з нехтуванням інтересів територіальної громади у сфері містобудування та землекористування, що веде до тотального розпродажу комунальних земель під приватну та комерційну забудову на закритих тендерних конкурсах, в тому числі територій зелених насаджень. Це призводить до стрімкого скорочення зелених зон у містах, а на фоні зросту кількості населення та кількості автотранспорту, до значного погіршення якості атмосферного повітря і погіршення загальної картини стану здоров’я дітей та дорослого населення (приклад, м. Ужгород. Див. [Додаток G](#)).

Висновки:

1. Місцеві органи влади не спроможні самостійно вирішувати місцеві екологічні проблеми, перш за все, (1) через відсутність коштів у місцевих бюджетах (бюджеті розвитку), а також через (2) інертність та пасивність посадових осіб, яким легше сприймати програми „спущені зверху” і не розробляти власний продукт; (3) неусвідомлення важливості першочергового вирішення місцевих екологічних проблем, що й визначає не-пріоритетність екологічних проблем у ряді соціально-економічних проблем місцевих громад.
2. Місцеве населення погано поінформоване про існуючу екологічну ситуацію в своєму регіоні й не завжди усвідомлює важливість першочергового вирішення місцевих екологічних проблем. Усвідомлення та готовність до дій проявляється лише за надзвичайних умов – підвищена захворюваність і смертність.

2.2. Районні ради та райдержадміністрації

Загалом місцеві екологічні проблеми в планах соціально-економічного розвитку районів Закарпатської області не знаходять належного пріоритетного місця. Практично з районних бюджетів не виділяються кошти на здійснення діяльності, яка б сприяла гармонізації довкілля. Однак розв’язання суттєвої частини місцевих екологічних питань є компетенцією та зобов’язанням місцевих органів самоврядування, зокрема, на рівні райрад та райдержадміністрацій: управління твердими та рідкими побутовими відходами, промислові стоки, атмосферне повітря, якість земель, склади непридатних для використання пестицидів та інших отрутохімікатів, котрі колись належали нині неіснуючим підрозділам „Сільгоспхімії”, об’єкти природо-заповідного фонду місцевого значення тощо.

Тим не менше в області існують приклади інвестування коштів з бюджетів районів в охорону довкілля. Так, з 2005 року в Хустському районі стартував спеціальних проект, спрямова-

ний на налагодження механізму збору та утилізації пластикових відходів (зокрема пляшки ПЕТ). Пластик збирають з усього району. Цей проект стало можливим реалізувати через Всеукраїнський фонд розвитку місцевого самоврядування, який фінансує цей проект на 50 %, решта 50 % – з районного бюджету. Хустська райдержадміністрація впроваджує цей проект у партнерстві з Хустською агенцією регіонального розвитку „Хуст-Європа-Центр”.

Тут же, в Хустському районі, імплементується проект у с. Нижнє Селище: спорудження сухого біотуалету в сільській школі (в селі є проблеми з водопостачанням) з подальшим використанням відходів у якості добрив для сільського господарства. Цей проект здійснюється за допомогою міжнародних донорів (муніципалітету м. Базель, Швейцарія), але певна частка – 50 тис. грн. – було виділено з районного бюджету.

Слід відмітити, що в цьому районі за сприяння управління освіти впроваджується природоохоронна освіта у сільських школах на належному рівні.

На Міжгірщині років 3-4 назад також впроваджувався проект налагодження збору побутового сміття від місцевого населення з елементами сортування (тобто, у пакети різного призначення) з подальшим вивозом і утилізацією. Цей проект також виконувався за сприяння райдержадміністрації у партнерстві з міжнародним донором. Наскільки життєздатним був цей проект, я інформації не маю. Сміття на берегах річок Міжгірщини поки не поменшало.

У Рахівському районі райдержадміністрацією та райрадою розроблено проект гармонійного розвитку туризму в регіоні: це комплекс у сіх видів туризму з акцентуванням на раціональному використанні природних ресурсів. Як сьогодні іде здійснюється його фінансування, мені не відомо.

Рахівська райрада – єдина райрада в області, яка постійно займається представленням інтересів та захистом прав місцевих громад щодо питань управління лісовими ресурсами (природними ресурсами, які мають вирішальне значення для добробуту місцевих мешканців Рахівщини).

Щодо інших районів області – проекти, спрямовані на покращення екологічної ситуації, інвестовані з районного бюджету, мені не відомі.

Висновки:

1. Питання вирішення місцевих екологічних проблем не займають помітних позицій у планах соціально-економічного розвитку районів області (вони взагалі не акцентовані).
2. Певна робота у напрямку покращення стану довкілля в районах ведеться лише тоді, коли ключові посади в райдержадміністраціях займають фахівці, які глибоко розуміють ці проблеми району і особистим авторитетом досягають прийняття тих чи інших рішень (на прикладі усіх трьох районів без конкретних осіб ці проекти ніколи б не були розроблені, профінансовані й реалізовані).
3. Уся діяльність щодо оптимізації довкілля на місцях, яка була здійснена коштами з районних бюджетів, дофінансовувалась лівовою часткою (50-80 %) міжнародних донорських організацій або вітчизняним фондом розвитку місцевого самоврядування.

2.3. Обласна рада та облдержадміністрація

Аналізувався екологічний аспект змісту Плану соціального і економічного розвитку Закарпатської області на 2006 рік. План складався, в основному, управлінням економіки ОДА із залученням даних від інших управлінь облдержадміністрації, також управлінь, не підпорядкованих ОДА – Держуправління екології та природних ресурсів та Обласного управління лісового господарства. План затверджено на сесії облради.

В основних завданнях щодо розвитку галузей економіки області, які мають безпосередній вплив на довкілля (наприклад, сільське господарство, туризм і рекреація, лісове господарство, енергозабезпечення та енергозбереження, підприємництво) відсутня компонента вивчення впливу на довкілля під час виконання цих завдань.

Сільське господарство. Так, наприклад, для виконання завдання відродження вівчарства в господарствах усіх форм власності і господарювання через виконання державної цільової програми, не передбачено проведення спеціальних досліджень допустимої кількості поголів'я овець (оцінка впливу вівчарства на альпійські та субальпійські екосистеми) для запобігання перевипасання альпійських луків та деградації полонин, а також зниження верхньої межі лісу, як це мало місце в радянські часи, коли отари налічували тисячі та десятки тисяч голів.

Незважаючи на близькість кордону та поширення в сусідніх країнах Центральної Європи генетично-модифікованого посадкового матеріалу (передусім картоплі), який нелегально, а, отже, неконтрольовано потрапляє на територію області, серед завдань щодо поліпшення селекційної роботи в рослинництві та тваринництві немає такого пункту, як поінформування фермерів та власників приватних садіб про біобезпеку (проект ЗУ „Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні та практичному використанні генетично модифікованих організмів” прийнятий ВРУ за основу) та відповідальність за нелегальний імпорт і поширення ГМО на території України.

Енергозабезпечення та енергозбереження. Для реалізації завдання газифікації негазифікованих районів (особливо гірських), Планом соціального та економічного розвитку не передбачено здійснення повного й об'єктивного аналізу доцільності газифікації усієї області: 51 % території Закарпаття вкрито лісами. Дрова і відходи деревообробки та лісозаготівлі – екологічно безпечний і, що важливо, відновлювальний вид палива. Але розвиток (аналіз об'ємів, доступність, забезпеченість населення, раціоналізація використання паливної деревини) цього ресурсу (як й інших альтернативних джерел енергії – іншої біомаси, мікро- й мінігідроенергетики на малих річках) не є пріоритетом у баченні обласної влади шляхів вирішення енергетичної проблеми.

Те саме можна сказати про бачення обласною владою завдань з теплозбереження. У завданнях немає пунктів щодо вивчення енергоефективності житлових приміщень та соціальних установ, а також заходів щодо теплосанування будівель (що заощаджує до 40 % тепла), реконструкції тепломереж, систем опалення тощо (що заощаджує 10-20 % тепла).

Лісове господарство. Ряд завдань, які ставить перед собою обласна влада щодо розвитку лісового господарства, вирішуються прийняттям національної лісової політики (стратегічного нормативного документу, де будуть визначені питання (1) лісового податку у місцеві бюджети; (2) екологічних підходів до ведення лісового господарства; (3) фінансування лісової галузі; (4) проблеми самовільних рубок та нелегальної деревини тощо.

Туризм і рекреація. Серед завдань щодо розвитку туристичних об'єктів, оздоровниць та промоції турпродукту, немає пункту про необхідність здійснення спеціальних екологічних досліджень допустимого антропогенного навантаження на природні екосистеми при плануванні та створенні нових туристичних, а також подальшого розвитку та розбудови вже існуючих об'єктів в області.

Серед завдань у галузі **охорони навколишнього середовища** не існує пунктів про:

- **сприяння** (введення економічних стимулів) підприємствам та підприємцям, котрі займаються збором та утилізацією вторсировини на території області;
- **перегляд і внесення змін** до ЗУ “Про мораторій на проведення суцільних рубок на гірських схилах в ялицево-букових лісах Карпатського регіону” (це стосується колісного транспорту на крутосхилах (сьогодні, згідно Закону, використовуються важкі колісні

трактори, які, особливо на крутосхилах, наносять значно більшої шкоди ґрунтам та лісовій підстилці при лісозаготівлі, ніж гусеничні трактори));

- **вивезення** за межі області порошкоподібну речовину „ПРЕМІКС”: (1) на спеціалізовані промислові підприємства України, якщо ця речовина є **сировиною** для виробництва гальмівних колодок; (2) в країну-імпортер (в Угорщину), якщо ця речовина є **відходами** гумової промисловості.

У Програмі соціального та економічного розвитку області **не йдеться** про залучення громадськості до будь-яких форм громадського контролю щодо екологічної ситуації: громадської екологічної експертизи чи моніторингу, а також до спільного обговорення та визначення регіональної екологічної політики та стратегічного планування.

Висновки:

Не зважаючи на те, що область орієнтована на розвиток туризму та рекреації і збереження довкілля має бути головною передумовою для цього

1. Ефективна екологічна політика не є пріоритетом програми дій обласної влади
2. Екологічна політика не інтегрована до галузей економіки та програми розвитку області
3. В області не існує Плану дій з охорони довкілля (*Держуправління екології та природних ресурсів щороку в Національній доповіді про стан довкілля області визначає лише пріоритетні питання для своєї роботи*)
4. У діяльності обласних органів влади відсутні чіткі пріоритети щодо забезпечення охорони довкілля та гарантії безпеки середовища проживання громадян.
5. Відсутній належний ступінь міжвідомчої координації дій щодо охорони довкілля (*наприклад: координація дій між відомствами облводгосп – облуправління лісгоспу – облуправління екології – управління ОДА*)
6. Незадовільно працюють фінансові та економічні інструменти (їх фактично не існує), що не сприяє орієнтації економіки області в напрямку „чистих” технологій та „екологічних” бізнесів
7. Недостатня прозорість управлінських дій щодо охорони довкілля
8. Слабка поінформованість місцевого населення про екологічну ситуацію в області
9. Відсутність залучення громадськості до обговорення та опрацювання питань екологічної безпеки й забруднення довкілля.

Розділ III.

Сектор неурядових організацій та проблеми довкілля. Місцевий екологічно орієнтований бізнес. Можливість партнерства між владою, НУО, бізнесом та ЗМІ в діяльності з оптимізації стану довкілля в області

3.1. Характеристика потужності й досвіду НУО природоохоронного спрямування області та інших НУО, які займаються дотичними проблемами. Наявні коаліції та їхня спрямованість

НУО природоохоронні організації.

Зібрано інформацію про діяльність (напрямки роботи та результати) усіх зареєстрованих екоНУО області, також про найвідоміші НУО, діяльність котрих включає і питання охорони довкілля. За результатами цих даних, а також за результатами опитування керівників аналізованих організацій, можна сказати таке.

На сьогодні в області зареєстровано 14 неурядових організацій природоохоронного спрямування, основною статутною діяльністю яких є охорона довкілля (див. [Додаток екоНУО](#)). Серед них 6 організацій знаходяться в Ужгороді, решта 8 – у [Рахівському](#), [Міжгірському](#), [Велико-Березнянському](#) районах. Оцінка потужності, інституційної спроможності та кваліфікованості кадрів цих організацій є не простою.

Так, наприклад, еко-клуб „Карпати” (м. Рахів), благодійний фонд „Ужанська долина” (В. Березний) та еко-клуб „Синевир” (Міжгір’я) працюють при об’єктах ПЗФ: Карпатському біосферному заповіднику, природному національному парку (ПНП) „Ужанська долина” та ПНП „Синевир”. Ці організації мало відомі в регіоні – місцеве населення не поінформоване про їхню діяльність, напрямки роботи, результати. БФ „Ужанська долина” здійснює просвітницьку природоохоронну роботу та діяльність з екотуризму – літні табори з дітьми й ознакування туристичних маршрутів у межах національного парку. Еко-клуб „Синевир” більше працює з дітьми, здійснюючи природоохоронні акції прибирання берегів річок від побутового сміття, конкурси малюнків, екскурсії по національному парку. Еко-клуб „Карпати” більше відомий інформаційними проектами (поширення інформаційної продукції щодо охорони природи) та проведенням конференцій на природоохоронну тематику. Однак ця діяльність не є системною та систематичною у рамках діяльності НУО. Члени цих НУО є працівниками заповідних територій області і робота в неурядовій організації – це додаткова робота, яку вони суміщають з основною. Таким чином, можна сказати, що фахова кваліфікація цих організацій є достатньою (там працюють біологи та лісогосподарі за фахом), однак, інституційна спроможність є обмеженою, а впливовість незначною (ці організації не займаються адвокатуванням, не беруть участь в розробці планів розвитку регіонів). З цих трьох організацій досвіду управління грантами від міжнародних донорів немає лише еко-клуб „Синевир”.

Еко-клуб „Рутенія” та еко-клуб „Еко-Екс” також працюють при освітніх закладах Ужгорода: перший при Ужгородському національному університеті, другий – при Закарпатському обласному еколого-натуралістичному центрі. В „Рутенії” працює найбільша кількість фахівців з науковим ступенем. Члени „Рутенії” брали участь у процесі створення об’єктів природо-заповідного фонду місцевого значення. Оскільки членами „Рутенії” є переважно працівники біологічного факультету університету, їхня діяльність має дещо академічний характер – наукові дослідження, спрямовані на вивчення раритетних видів рослин і тварин області та рідкісних біотопів. Гадаю, що через це вузьке спрямування діяльності організації (їхня робота є цінною для науки, але мало корисною для місцевих громад), про неї мало знають в широких колах громадськості. Також цим може пояснюватись певне дистанціювання цієї організації від участі у процесах розробки планів розвитку області, міста. Є досвід управління грантами від міжнародних донорів.

Спеціалізацією еко-клубу „Еко-Екс” є природоохоронна освіта учнівської молоді. Фактично, це є доповнення до діяльності Закарпатського обласного еколого-натуралістичного центру. Це системна й систематична робота педагогів-біологів з дітьми, які ототожнюють себе і як працівників центру (державної освітньої установи), і як членів неурядової організації. Діяльність організації проявляється в діяльності літніх таборів для дітей, у виданнях методичної літератури, проведенні різних природоохоронних акцій, участі в „круглих столах”, в різних обговореннях важливих питань довкілля міста, області, виступах у засобах масової інформації. Є досвід управління грантами від міжнародних донорів.

РМЕО „ЕКОСФЕРА” – єдина природоохоронна організація в області, робота в котрій для працівників організації є професією. Організація має свій офіс, штатний персонал, власних тренерів та експертів з питань охорони довкілля, природоохоронної освіти й самоврядування. Діяльність організації „покриває” досить широкий спектр екологічних та природоохоронних питань (див. [Додаток_екосфера](#)), вона є відомою у регіоні і серед владних структур, і серед громадськості, і серед журналістів, а також в Україні. Володіє великим досвідом партнерства в країні і за рубежем та досвідом управління грантами від міжнародних донорів. Одна з небагатьох екоНУО в Україні, яка займається зокрема адвокатуванням та лобі у сфері охорони довкілля. Має досвід в розробці місцевих екологічних планів дій, стратегічних планів сталого розвитку територіальних громад та досвід участі у розробці стратегічних документів щодо розвитку міста.

Діяльність решти організацій області є незначною і маловідомою не тільки серед громадськості, але й в колі фахівців та представників інших екоНУО. Деяких фахівців із Закарпатської організації всеукраїнського товариства охорони природи та місцевого осередку ВЕЛ час від часу залучає РМЕО „ЕКОСФЕРА” до роботи в своїх Робочих Групах з вирішення тих чи інших питань щодо стану довкілля у місті та області. Власної природоохоронної діяльності ці організації практично не мають.

НУО, які займаються дотичними проблемами. Наявні коаліції та їхні спрямування.

Серед організацій, котрі в діяльність включають вирішення проблем охорони довкілля, в області діють Агенції регіонального розвитку та інші організації, спрямовані на сталий розвиток регіону (див. [Додаток_НУО](#)).

Аналіз роботи цих організацій показує, що ними самостійно не впроваджується жодної природоохоронної програми (проекту), вочевидь через відсутність в організації фахівців у цій галузі. Тому, як правило, подібні проекти впроваджуються у партнерстві з спеціалізованими екоНУО. На сьогодні такі партнерства вже є цілком окресленими і готуються до впровадження (спільний проект (СП) Закарпатської асоціації сталого розвитку та РМЕО „ЕКОСФЕРА” у галузі природоохоронної освіти; СП благодійного фонду „Дорога життя” та РМЕО „ЕКОСФЕРИ” щодо соціального екологічного підприємництва; СП проекту „FORZA” та РМЕО „ЕКОСФЕРА” у галузі енергозбереження тощо).

Оскільки третій сектор у Закарпатті є малочисельним (не за статистикою, а в дійсності: 90 % із зареєстрованих організацій є мертвими. Частина з них – чисельні припартійні молодіжки, частина – організації, представлені одним-трьома особами, в яких немає діяльності) і не всі діючі організації є однаково потужними та впливовими, організаціями в Ужгороді було прийнято рішення про створення коаліцій „Мережа за сталий розвиток Закарпаття”. Сюди на сьогодні увійшли БФ „Європейський дім”, НУО „Паннонія”, НУО „Моє місто – Ужгород”, Центр полігрових досліджень, Обласна асоціація студентів-юристів Закарпаття, РМЕО „ЕКОСФЕРА”, НУО „Наше покоління”, Молодіжний інформаційний центр. Організації, які утворюють коаліцію, працюють у різних напрямках суспільного життя. Метою створення коаліції є координація зусиль громадського сектору в адвокатуванні та громадському контролі (проведенні громадської експертизи та здійсненні громадського моніторингу) діяльності обласної влади.

Висновки:

1. Сектор неурядових організацій природоохоронного спрямування в Закарпатті досить слабкий: з 14 зареєстрованих організацій постійно, або більш-менш постійно працюють три організації, головні офіси котрих знаходяться в обласному центрі: КЕК „Рутенія”, екоклуб „Еко-Екс” та РМЕО „ЕКОСФЕРА”. Усі три організації мають кваліфікованих фахівців, однак лише „ЕКОСФЕРА” є організацією професійною – усі працівники на 100 % зайняті роботою в організації. Бенефіціаріями діяльності „ЕКОСФЕРИ” є широке коло населення: дорослі і діти, педагоги й журналісти, науковці й представники органів місцевого самоврядування, лісівники й природоохоронці тощо. Досвід адвокатування з питань охорони довкілля також має лише „ЕКОСФЕРА”. Таким чином, реально діючим екоНУО важко впливати на ситуацію зі станом довкілля в регіоні через їхню малочисельність і відсутність потужної мережі екоНУО, які б могли напрацювати спільне бачення екологічної політики регіону й успішно лобювати її на обласному рівні.
2. Громадський сектор області загалом також не є потужним. Про це свідчить і слабка грантова активність (на що звертають увагу представники міжнародних донорських організацій в Україні), і не високий авторитет (часто його відсутність) громадських організацій в очах чиновників.
3. Для підсилення сектору неурядових організацій важливим кроком окремих потужних НУО є об'єднання у коаліції задля досягнення спільних цілей. Об'єднавши свої ресурси, можна підвищити свій авторитет та вплив у спільних кампаніях адвокації.

3.2. Інтерес місцевого бізнесу та ЗМІ до проблем довкілля області

Місцевий екобізнес.

Екологічно спрямований бізнес у Закарпатті тільки починає зароджуватись і розвиватись. Що ми вважаємо екологічно спрямованим бізнесом: підприємництво, основане на (1) зборі й утилізації вторинної сировини; (2) видобутку екологічно нейтральної енергії; (3) природозберігаючих технологіях; (4) переробці відходів тощо.

Великого екологічного бізнесу – вітрових установок чи сонячних батарей, для продукування енергії, сміттепереробних заводів, метантенків для вироблення біогазу і т.д. – у Закарпатті немає. Однак розвивається малий екологічний бізнес: (1) підприємства по збору й утилізації пластику, макулатури, склобою, металу; (2) підприємства з продажу й поширення інноваційних опалювальних систем (індивідуальних та котелень) з високим ККД на різному паливі (на природному газі та паливній деревині); (3) підприємства з виготовлення паливних брикетів з відходів деревообробки; (4) підприємства з виготовлення продукції на основі вторинної сировини.

Підприємства по збору й утилізації вторсировини. В порівнянні кількістю таких підприємств та з різноманіттям ринку в східній частині України – цей сектор підприємництва в Закарпатті розвинений дуже слабо. Причинами цього є (1) розвиток прикордонної торгівлі; (2) сприяння розвитку виробництв, підтримуваних пільгами вільних економічних зон на державному рівні; (3) трудова міграція за кордон, як альтернатива заробітку; (4) „базарний” бізнес тощо. Все це дає можливість заробити гроші без додаткових ризиків та зусиль, спрямованих на апробацію нових бізнесів. Ще однією причиною слабого розвитку підприємництва, основаного на смітті – відсутність у Закарпатті підприємств, які б переробляли цю вторсировину й виготовляли з неї продукцію. Особливо це стосується пластику та пластмас. Везити вторсировину в іншу область дуже дорого: це впливає на закупівельну ціну цієї вторсировини і небажання населення її здавати в пункти прийому.

Підприємства з продажу й поширення інноваційних опалювальних систем. На сьогодні цей вид бізнесу добре себе зарекомендував на ринку області. Існуючі сьогодні підприємства з продажу інноваційних опалювальних систем задовольняють потреби населення (поки-що ці потреби дуже невеликі – населення не розуміє, що заощаджувати можна постійно, один раз витратившись на носу ефективну систему опалення). В цьому питанні не існує єдиної енергозберігаючої політики в області.

Підприємства з виготовлення паливних брикетів. В області відомо два підприємства, які виготовляють паливні брикети з відходів деревообробки. Це деревообробне підприємство „Енран” у Хусті та Лісохімічний комбінат у Перечині. Це різні брикети за своїм складом, властивостями і технологією виготовлення. В обох випадках брикети – продукція, виготовлена з відходів власного виробництва. Основний об’єм брикетів постачається за кордон. На жаль, ринок паливної деревини в області не сформований.

Висновки:

1. На сьогодні так званий екологічний бізнес в області розвинений порівняно слабо.
2. В області існує потужний потенціал для розвитку цього виду бізнесу в напрямках переробки вторсировини, використання інноваційних технологій утилізації рідких комунально-побутових стоків, систем енергозбереження тощо.
3. Однією з стратегій підтримки малого й середнього бізнесу на рівні програм розвитку області повинне бути економічне стимулювання саме екологічних бізнесів.

Регіональне ЗМІ та довкілля.

Екологічна журналістика в Україні – новий напрямок у вітчизняній журналістиці, практично мало відомий, а тому мало популярний серед журналістів. Стосовно Закарпаття – тут її взагалі практично не існує, так як немає екожурналістів. Регіональні журналісти час від часу пишуть на екологічну тематику, однак з точки зору на зміст і екологічну об’єктивність – вони не професійні. Для якості статей кожен журналіст, який бажає висвітлювати яку-небудь екологічну проблему, потребує допомоги незалежного експерта-еколога.

Не дивлячись на це, у регіональних ЗМІ часто з’являються репортажі щодо проблем стану довкілля в області. Це стосується не тільки газет, але й радіо та телебачення. За аналізом публікацій в останні 6 місяців, щотижня друкується від 2 до 6 статей природоохоронного змісту в обласних газетах, виходить в ефір 1-2 радіорепортажі чи передачі, 1-2 телерепортажі чи передачі.

Спеціальних друкованих видань на природоохоронну тематику в області не існує.

Висновки:

1. Можна вважати, що екологічна тематика не оминається регіональними ЗМІ. На сторінках газет та в ефірі часто висвітлюються актуальні проблеми стану довкілля області.
2. Основним напрямком розвитку регіональної журналістики щодо екологічної тематики повинно стати становлення відповідної спеціалізації – екожурналістики. Кожне видання та кожен серйозний канал повинен мати у штаті (або поза штатом) фахівця екожурналіста.

3.3. Можливість партнерських утворень за участі місцевої влади, бізнесу, НУО та ЗМІ для спільних напрацювань стратегій та заходів щодо вирішення екологічних проблем області.

Наявність дорадчих органів та інших громадських утворень при органах обласної виконавчої влади. Розпорядженням голови Закарпатської ОДА від 17.08.2005 року № 493 з метою посилення взаємодії з громадськістю щодо питань формування та реалізації державної політики при голові Закарпатської ОДА створено дорадчий орган – Громадську колегію. Сюди входять переважно лідери обласних осередків політичних партій, редактори обласних газет, депутати обласної ради, лідери НУО, які представляють у своїй більшості національні меншини краю. В даній Громадській колегії немає жодної НУО природоохоронного спрямування.

Згідно до Указу Президента України „Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики” № 1276 від 15.09.2005 року, Постанови КМУ „Про додаткові заходи щодо залучення громадян до участі в управлінні державними справами” № 356 від 18.05.2005 року, в січні 2006 між Закарпатською ОДА та Експертною групою, створеною за сприяння ОБСЄ була підписана Угода про співробітництво, а за тим головою Закарпатської ОДА підписано відповідне Розпорядження про умови цього співробітництва. Експертна група формувалась на конкурсній основі. Практично весь склад Експертної групи представлений лідерами потужних та впливових неурядових організацій області, зокрема й природоохоронного спрямування, які мають досвід участі в співпраці з владою шляхом адвокації (див. [Додаток_експерти](#)). Завданням експертної групи є (1) надавати Обласній держадміністрації та її прохання консультативну та методичну допомогу, зокрема, з питань соціально-економічного розвитку області, формування та виконання бюджету області, боротьби з корупцією, з питань сім'ї, дітей та молоді та будь-яких інших питань, які обидві сторони вважатимуть за необхідне взяти до розгляду; (2) надавати рекомендації та висновки до проєктів рішень ОДА з питань, які вказані вище. За Угодою, ОДА погоджується максимально враховувати рекомендації та висновки експертної групи при винесенні остаточного рішення.

Таким чином, фактично наразі лише створюється й відпрацьовується механізм участі громадськості у формуванні політики та управлінні на рівні області. Експертна група повинна стати тим органом, який забезпечить прозорість діяльності обласної влади через максимальне поінформування громадян про прийняті рішення та надання їм фахової оцінки. Також буде відпрацьовано механізм громадського контролю за діяльністю влади, інструментами котрого стане громадська експертиза та моніторинг.

Практика залучення владою екологічної громадськості в плануванні планів розвитку регіону. Досвід регіональних екоНУО у такій співпраці. Як свідчать протоколи опитувань лідерів екоНУО та НУО, які, поміж іншим, займаються проблемами, дотичними до питань охорони довкілля, в загальному в Закарпатті практично не відома практика залучення органами влади та державними екологічними структурами громадськості до самоврядування та розробки стратегічних планів щодо оптимізації стану довкілля. Причинами цього є (1) небажання влади ділитися з владою і несприйняття чиновниками сектору організацій громадянського суспільства; (2) погана поінформованість чиновників про сектор організацій громадянського суспільства, про його місію, компетентність та діяльність і незацікавленість знати щось більше, ніж відомо, про існуючі в регіоні НУО для залучення й спільного вирішення тих чи інших питань щодо охорони довкілля; (3) слабкість – в загальному – громадського сектору: при значній чисельності зареєстрованих екоНУО в області, дієвих організацій, по суті, є одиниці – що дозволяє владі ігнорувати цей сектор суспільства.

Як показує практика, приклади залучення екогромадськості до формування стратегій розвитку та самоврядності, описані в **розділі II**, це результат ініціативи самих екоНУО, які, реалізуючи своє право, забезпечене відповідним законодавством, включились у цей процес.

Приклади партнерства НУО з регіональною владою в процесі реалізації проектів, фінансованих донорськими організаціями – результат волі особистостей, чиновників, які розуміють користь такої співпраці для суспільства (див. Розділ II).

Слід відмітити, що незалученість громадськості до управлінських процесів владою є і результатом пасивності самих екоНУО. Практика показує, що активність неурядових організацій сприяє пошукам тих чи інших форм такої співпраці. Тому, до причин відсутності практики залучення владою громадськості до спільних дій слід додати також (1) небажання багатьох екоНУО брати участь в процесах формування екологічної політики області, що виражається в їхній пасивності щодо цих питань; (2) відсутність знань правового поля більшістю неурядових організацій, яке дає можливість НУО брати участь у процесах прийняття рішень; та (3) відсутність практичних навичок адвокації, що дуже послаблює позиції екоНУО.

Наявні утворення за участі екоНУО та бізнес-структур області. На початку 2006 року у Закарпатського Фонду підтримки підприємництва (ЗФПП) „ТЕС Фонд” виникла ініціатива створення Закарпатської Ради підтримки підприємництва. Головним завданням цієї Ради є формування узгодженої стратегії щодо діяльності з підтримки підприємництва, розробки регіональних програм розвитку, участь у міжнародних проектах за підтримки Європейської Комісії.

Рада працюватиме як Консорціум партнерів – підприємств, неурядових організацій: Фондів підтримки підприємництва, консалтингових груп, НУО, зокрема й природоохоронного спрямування.

В рамках цього Консорціуму передбачається діяльність з розвитку екологічного підприємництва, де екоНУО виконуватимуть інформаційно-консультативну функцію для бізнесових структур, а також працюватимуть у напрямку залучення коштів міжнародних донорів (Європейської Комісії) для розвитку екологічного бізнесу в Закарпатті.

Оскільки однією з цілей діяльності Консорціуму є напрацювання стратегії діяльності з підтримки підприємництва, присутність НУО природоохоронного спрямування повинна забезпечити наявність засад сталого розвитку в кожен з проектів щодо розвитку нових бізнесових проектів.

На сьогодні до Консорціуму приєдналися Обласний осередок всеукраїнської громадської організації „Всеукраїнська асоціація органічного землеробства і садівництва”, Іршавська Агенція регіонального розвитку, Фонд підтримки підприємництва, ОГС „Центр Сільська Родина”, Хустська Агенція регіонального розвитку „Хуст-Європа-Центр”, РМЕО „ЕКОСФЕРА”.

Форми співпраці НУО та регіональних ЗМІ. Кілька років поспіль існує єдина форма співпраці між екоНУО та журналістами щодо висвітлення актуальних проблем довкілля – проведення прес-клубів. Сьогодні в Ужгороді діють три прес-центри різного спрямування, через які можливо періодично збирати журналістів обласних ЗМІ для обговорення тих чи інших проблем стану навколишнього середовища області. Також практикується організувати прес-тури.

Звичайно обидва види заходів потребують певних коштів, тому такі заходи проводять організації, які працюють активно й залучають для своєї діяльності кошти з різних джерел.

Висновки:

1. На сьогодні на рівні області лише формуються й відпрацьовуються механізми залучення екологічної громадськості до регіонального управління та розробки стратегій в діяльності з оптимізації стану довкілля. Зроблено перші кроки – підписано Угоду

між Закарпатською ОДА та так званою Експертною групою, яка має певні повноваження впливу на прийняття рішень.

2. В загальному, практика залучення владою різного рівня екологічної громадськості до питань самоврядування та розробки стратегічних планів щодо оптимізації довкілля, поки-що відсутня. Такий досвід існує в одиничних прикладах, коли ініціатором такої співпраці виступали власне екоНУО, а не влада.
3. Співпраця бізнесу на НУО природоохоронного спрямування у напрямку розвитку екологічного підприємництва має на меті розробку спільної стратегії діяльності щодо підтримки екологічного підприємництва та виконання проектів за кошти Європейської Комісії. Це відображено у створенні Консорціуму „Закарпатська Рада підтримки підприємництва”.
4. Співпраця з екоНУО та регіональними ЗМІ щодо висвітлення актуальних проблем довкілля є успішною через проведення засідань прес-клубів та прес-турів, під час котрих журналісти мають можливість з перших уст почути про проблему, отримати фаховий коментар експертів, почути різні точки зору.

Розділ IV

Аналіз чинного законодавства, регіональної політики та стратегій, що визначають можливість та шляхи залучення громадськості до регіонального управління та розробки стратегій (регіональні законодавчі акти, які залучають громадськість до якихось управлінських рішень щодо охорони довкілля)

Законодавча база України по суті є достатньою для забезпечення участі громадськості про процесах державного управління та розробки стратегій у галузі охорони довкілля. Однак не усі закони є дієвими, так як статті, які стосуються форм участі громадськості у тих чи інших проявах управлінських процесів, є декларативними і не підкріплені реальними механізмами реалізації права на цю участь.

Отже, короткий огляд правового поля, в якому можуть діяти НУО та місцеві громади (*тут не аналізується Лісовий кодекс, так як нещодавно він прийнятий у новій редакції, і поки немає можливості з ним ознайомитись*):

Конституції України: ст. 50 – право на отримання екологічної інформації.

Закон України „Про екологічну експертизу”: ст. 16 дає право громадськості та екоНУО здійснювати громадську екологічну експертизу одночасно з державною. Згідно ст. 42 цього Закону, висновки громадської екологічної експертизи **можуть** враховуватися при проведенні державної екологічної експертизи, а також органами, що приймають рішення про реалізацію об'єкта експертизи. *Таке формулювання передбачає і варіант „можуть і не враховуватися”, що трапляється частіше на практиці.*

Закон України „Про охорону навколишнього природного середовища”: ст. 9 про екологічні права громадян надає ряд прав, серед котрих право на безпечно довкілля, право на утворення екологічних громадських об'єднань, на доступ до екологічної інформації; ст. 16 регламентує громадське управління у галузі охорони навколишнього середовища; ст. 21 регламентує повноваження екоНУО у галузі охорони навколишнього середовища (тут Законом надано право на пункт а) участь у розробці планів, програм, пов'язаних з охороною навколишнього природного середовища...; пункт б) участь у проведенні спеціально уповноваженими державними органами управління в галузі охорони навколишнього природного середовища перевірок виконання підприємствами, установами та організаціями природоохоронних планів і заходів; пункт и) участь у підготовці проектів нормативно-правових актів з екологічних питань). *Механізму реалізації, наданих екоНУО цим Законом прав, немає. Ніді ніким не розроблено і не прописано процедуру участі громадських організацій у розробці планів і програм, пов'язаних з охороною довкілля; жодним документом не нормовано, у який спосіб державними органами управління у галузі охорони довкілля можуть залучатись представники громадськості до різноманітних перевірок, інспектувань установ, підприємств тощо (на якій основі відшкодовувати транспортні витрати, добові, адже представник громадськості не є працівником державної екологічної служби – а за свій кошт експерт від громадськості організації не зможе систематично робити цю роботу).*

Закон України „Про місцеве самоврядування в Україні”: ст. 7 визначає форму участі громадськості у прийнятті рішень – місцевий референдум (*складна для реалізації форма – потребує багато часу і коштів*); ст. 8 ст. визначає форму участі громадськості у прийнятті рішень – загальні збори громадян (*ця форма є дуже складною для реалізації, бо, у містах, наприклад, неможливо зібрати необхідну за законом кількість мешканців в одному місці. Ця форма є більш реалістичною для проведення в умовах сіл*); ст. 9 визначає форму участі громадськості у прийнятті рішень – місцеву ініціативу (*найзручніша та дієвіша форма участі громадськості у прийнятті рішень щодо питань самоврядності*); ст.13 визначає форму участі громадськості у прийнятті рішень – громадські слухання (*неефективна форма, бо рішення громадських слухань не є обов'язковими для виконання виконавчою владою*). Ці фо-

рми участі стосуються лише питань, віднесених до відання місцевого самоврядування, що обмежує громадськість в участі іншого кола питань.

Положення „Про участь громадськості у прийнятті рішень у сфері охорони довкілля” (Наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища України 18.12.2003 № 168): пункт 1.5 визначає усі можливі форми участі громадськості в прийнятті рішень з питань, що справляють чи можуть справити негативний вплив на стан довкілля. Розділ 2 визначає порядок проведення громадського обговорення (у різних формах). *Однак у цьому ж розділі зазначено, що рішення про залучення громадськості (громадське обговорення) приймають: (1) орган державної влади, до компетенції якого входить прийняття таких рішень; або (2) підприємства, установи, організації незалежно від форм власності, на які законодавством України покладено виконання інформаційних чи інших обслуговуючих функцій у сфері охорони довкілля. Отже, таке обговорення можливе лише за ініціативи державних установ чи підприємств, що створює перепони для участі громадськості у прийнятті рішень.*

Регіональні нормативні акти:

Усі нормативні акти, затверджені на регіональному рівні, не суперечать чинному законодавству України, тому не містять нічого нового щодо участі громадськості у прийнятті рішень у сфері охорони довкілля.

На сьогодні Угодою про співробітництво Закарпатської ОДА та Експертної групи та відповідним Розпорядження голови Закарпатської ОДА визначено ще одну форму взаємодії громадськості з владою згідно до Указу Президента України „Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики” № 1276 від 15.09.2005 року (*про це детальніше описано в Підрозділі 3.3*)

Також існує Статут громади міста Ужгород, де статті 8-11 регламентують участь територіальної громади у плануванні розвитку своєї громади, зокрема і питань, які стосуються охорони довкілля. Ці статті визначають дещо інший порядок скликання загальних зборів громадян та проведення громадських слухань, але не виходять за рамки ЗУ „Про місцеве самоврядування в Україні”.

Висновки та рекомендації

Висновки в результаті дослідження

Стан довкілля у Закарпатті є задовільним. Це означає, що він є дещо кращим за стан довкілля у промислових областях України, але недостатньо благополучним, як для області, де пріоритетом розвитку проголошено туризм і рекреацію.

Екологічний аспект у програмах та планах розвитку регіону практично відсутній. Галузеві програми на рівні області, району, плани розвитку територіальних громад не базуються на принципах сталого розвитку.

Сектор організацій громадянського суспільства природоохоронного спрямування в області слабкий: з 14 зареєстрованих організацій постійно, або більш-менш постійно працюють три організації, лише одна з них є професійною, а також з досвідом участі у розробці концепцій та планів сталого розвитку територіальних громад.

Взаємодія НУО та органів влади є слабкою через (1) недовіру НУО до влади; (2) непоінформованість органів влади про місію та діяльність НУО; (3) непрофесійність і слабкість громадського сектору.

Практика залучення владою та державними екологічними структурами екологічної громадськості до управлінських рішень практично відсутня. Не зважаючи на наявність відповідної законодавчої бази, практично не існує механізмів ефективного залучення громадськості до прийняття рішень.

Рекомендації щодо покращення ситуації

Для оптимізації описаної ситуації рекомендується:

- 1. Для підсилення сектору організацій громадянського суспільства природоохоронного спрямування в рамках проекту „Регіональне врядування та розвиток”:**
 - a. Створити web портал для усіх екоНУО регіону, де кожна з організацій зможе подавати свою інформацію про організацію, контакти, основну та поточну діяльність. Також вивішувати свої публікації, аналітичні записки, розміщувати інформацію про організацію та проведення акцій, семінарів, тренінгів, конференцій, таборів, конкурсів тощо. Також розміщувати експертні оцінки тих чи інших рішень, проектів, стратегічних документів місцевих органів виконавчої та законодавчої влади. Обмінюватись інформацію і середині свого середовища екоНУО.
 - b. Запланувати й провести ряд тренінг-курсів для представників екоНУО з питань природоохоронної адвокації (вибір стратегії та методи громадянського представництва)
 - c. Оголосити конкурс мікро проектів (до 5 тис. грн.) серед регіональних екоНУО, спрямованих на інституційний розвиток організацій (тобто, на те, що організації бажають покращити у своїй роботі за невелику суму для підвищення своєї ефективності)
- 2. Для підвищення обізнаності представників влади, бізнесу та ЗМІ щодо проблем довкілля регіону та засад сталого розвитку у рамках проекту „Регіональне врядування та розвиток”:**

- a. Спланувати і провести тренінги з питань сталого розвитку для змішаної аудиторії (представників влади, бізнесу та ЗМІ)
- b. Спланувати і провести тренінги з питань складання планів сталого розвитку територіальних громад та цілого регіону для представників органів влади (виконавчої гілки влади та депутатського корпусу)
- c. Започаткувати спеціальну телепередачу (радіопередачу, сторінку в газеті), де висвітлюватимуться проблеми довкілля – погляд різних сторін: влади, бізнесу, екологічної громадськості, науковців

3. Для налагодження ефективної взаємодії органів влади та екоНУО у рамках проекту „Регіональне врядування та розвиток”:

- a. Спонукаати владу створювати при міськвиконкомках, райдержадміністраціях, облдержадміністрації експертні групи з представників екологічної громадськості (фахівців в різних галузях охорони довкілля) для проведення обов’язкових експертиз усіх планів розвитку територіальних громад чи районів (на предмет наявності та представленості і відповідності в них екологічного аспекту), а також обов’язкового розгляду усіх проектів та громадської екологічної експертизи рішень сесій рад та розпоряджень голів виконкомів та адміністрацій, які можуть стосуватися питань охорони довкілля (наприклад, питання розвитку туристичної інфраструктури, питання забудови міст з врахуванням норм щодо планування зелених зон тощо) з подальшим врахуванням рекомендацій (попередньо визначивши статус цих експертних груп)
- b. Відпрацювати механізм доступу до екологічної інформації в будь-яких відділах чи управліннях виконкомів та адміністрацій (наразі на запит про письмову інформацію згідно до закону інформацію надає лише держуправління екоресурсів області, яке підпорядковується Мінприроди)
- c. Відпрацювати механізм підзвітності влади щодо використання коштів місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища, які формуються за рахунок коштів збору за забруднення навколишнього природного середовища та інших коштів, визначених законодавством

Додатки

Додаток 1: Перелік офіційно зареєстрованих неурядових організацій природоохоронного спрямування Закарпатської області

№	Назва організації	Ім'я керівника	Контакти	Напрямки діяльності	Примітки
1	Регіональне молодіжне екологічне об'єднання „ЕКОС-ФЕРА”	Оксана Станкевич*	88000 Ужгород, вул. Собранецька, 3 тел. 80312 615852 ekosphera@hotmail.com	1) Екологічна просвіта: екологічна освіта дітей та молоді, розвиток екожурналістики, проведення літніх екофорумів, видання природоохоронної літератури; 2) Екологічні наукові дослідження: екомоніторинг, екологічна експертиза, дослідження лісових і водних екосистем; 3) Сталий розвиток місцевих громад: розвиток зеленого та екотуризму, енергозбереження, покращення комунальних послуг, біологічне рільництво, екологічні плани дій; 4) Природоохоронна адвокація та лоббі – представлення інтересів та екологічних прав громадян.	* кандидат біологічних наук
2	Карпатський еко клуб „Рутенія”	Василь Сабадош*	88000 Ужгород, вул. Августина Волошина, біологічний факультет, 083122 32354	Наукова робота і провадження результатів у природоохоронну практику, екопропаганда серед населення, видання наукової природоохоронної літератури	* кандидат біологічних наук, доцент каф. ботаніки
3	Екологічний клуб „Еко-Екс”	Олександр Геревич*	88000 Ужгород, вул. Загорська, 126, Закарпатський обласний еколого-натуралістичного центр, 803122 31233	Еколого-освітня та виховна діяльність, спрямована на учнівську молодь, проведення літніх екофорумів	* Директор Закарпатського обласного еколого-натуралістичного центру
4	Місцева організація Всеукраїнської екологічної ліги	Василь Лобко*	88018 Ужгород, Слов'янська наб., 5 Закарпатський Гідрометео-центр	Екопропаганда серед населення, громадська екологічна експертиза	* Начальник лабораторії спостережень за станом атмосферного повітря Закарпатського Гідрометео-центру
5	Закарпатська обласна організація Українського товариства	Тиберій Бауман*	88000 Ужгород, вул. Кошіцька, 20	Екопропаганда, екоосвіта та навчання, видавнича діяльність	* представник УАМЗР у Закарпатській області

	ва охорони природи		80675007022		
6	Закарпатська обласна організація Ужгородського товариства мисливців і рибалок	Василь Рошко	803122 43200 (м. Ужгород)	Сприяння захисту, раціонального використання та примноження тваринного світу	
7	Закарпатський екоclub „Едельвейс”	Ярослав Куценко*	803122 42228 803122 42551 80503721110 (м. Ужгород)	Екопропаганда	* кандидат фізико-математичних наук, директор приватного підприємства
8	Екологічна громадська організація „Синевир”	Юрій Тюх*	803146 27740 Міжгірський район, с. Синевир, НПП „Синевир”	Екоосвіта та екотуризм, заповідна справа	* директор Національного природного парку „Синевир”
9	ЕкоClub „Кришталеве джерело”	Федір Матічин	803146 27740 Міжгірський район, с. Синевир	Екологічна освіта та виховання молоді	
10	Великобerezнянський екологічний клуб „Кременець”	Іван Шелепець	сmt. Великий Березний 803135 21594	Екологічні проблеми медицини	
11	Громадський благодійний фонд екологічного та туристичного розвитку „Ужанська долина”	Ольга Копач*	сmt. Великий Березний НПП „Ужанська долина” 803135 21037 803135 21770	Туристична освіта та виховання, видавнича діяльність	* начальник відділу екологічної освіти Національного природного парку „Ужанська долина”
12	Екоclub „Карпати”	Ярослав Довганич*	Рахів, а/с 10, ecoclub@rakhiv.ukrtel.net	Екологічна освіта та виховання молоді, видавнича діяльність	* кандидат біологічних наук, працівник Карпатського біосферного заповідника
13	ВРР РМЕО „ЕКОСФЕРА” „Пролісок”	Любов Бузак*	Рухівський район, с. Лазещина, 1081	Екологічна освіта та виховання молоді, сприяння розвитку екотуризму в Карпатах	* вчитель біології у Лазещинській школі

Додаток 2: Протоколи опитування

ПРОТОКОЛ

опитування Олени Бойчук, директора ОГС „Центр Сільська Родина”, с. Калини, Тячівський р-н.

1. *На Ваш погляд, чи мають вплив на сьогодні місцеві громадські організації на прийняття рішень щодо регіонального управління? Чи залучені вони до цього процесу? Якщо так, то у яких питаннях і в якій мірі? Якщо ні, то чому?*

Іноді мають вплив. Але тільки у випадку, коли ініціатива виходить від громадських організацій. В такому разі – це не залучення громадськості з боку влади, а реалізація права громадськості брати участь у цих процесах. З власного досвіду – наша організація співпрацює з районним відділом освіти з питань просвіти місцевого населення нашого району (залучаємо їх до наших заходів – семінарів, тренінгів). Охоплюємо широкий спектр питань: від проблем домашнього насильства до проблем менеджменту НУО. Взагалі, вважаю, що на сьогодні влада не готова до справжньої співпраці з НУО. Причиною цього є те, що влада взагалі дуже мало знає про НУО (в розумінні, що це за структури), також часто не знає, які конкретно НУО існують в регіоні.

2. *Чи має досвід участі у процесі вироблення стратегій (рішень) щодо довкілля на регіональному рівні Ваша організація? Якщо так, розкажіть про цей досвід. Якщо ні, то чому (немає впливу, мало відомі; брак кваліфікованих фахівців? Жодних стосунків з владою? тощо)?*

І так, і ні. Ми намагалися донести наше бачення стратегії щодо запобігання руйнівних паводків у нашому районі місцевій владі, але нас не почули. Просто не взяли до уваги. Сьогодні влада не рахується з громадськими організаціями.

3. *Як Ви можете кваліфікувати ваші (вашої організації) стосунки з місцевою владою: а) дуже добрі, партнерські; б) нейтральні; в) прохолодні; г) не сприймаємо один одного. Чому?*

Наші стосунки з місцевою владою скоріше нейтральні. До цього часу ми працювали над побудовою цих стосунків. Можна сказати, що ми познайомились і, навіть, знаємо один одного в обличчя – хто чим займається, і що може робити. Зараз, думаємо, якраз час починати співпрацю.

4. *На Ваш погляд, чи залучає місцева влада громадські організації до самоврядування в регіоні? Як що так, то яким чином? Якщо ні, то чому? Як Ви відноситеся до відсутності такої практики?*

Місцева влада НЕ залучає громадські організації до самоврядування. Гадаю, вони просто не знають і не вірять в те, що НУО можуть допомогти у вирішенні важливих проблем. Чиновники, як правило, оцінюють, у першу чергу, фінансові ресурси організації (сприймають НУО як інвесторів), а не фаховий потенціал громадських організацій. Кажуть, як у нас немає грошей, то немає про що говорити. Розмова доцільна лише за наявності грошей. Мова йде про брак інформації про третій сектор України. Думаю, що необхідно проводити спеціальні тренінги для представників влади, які б розкривали користь від партнерства влади з НУО. Взагалі вважаю, що відсутність практики залучення громадськості до самоврядування послаблює можливості і потенціал самоврядування.

5. *Чи маєте приклад, коли Вашу організацію було запрошено до якихось обговорень, експертних оцінок тощо? З яких питань?*

Ми мали епізодичний досвід, коли нашу організацію було запрошено на нараду директорів шкіл та голів профспілок, на якій обговорювалось питання організації літніх таборів відпочинку для дітей району. Тоді наші пропозиції було прийнято й включено у програму оздоровлення дітей та молоді.

6. *З якими методами залучення громадськості, закріпленими законодавчо, Ви знайомі, і які вважаєте у даній ситуації найбільш доцільними (впливовими, ефективними)?*

Я з ними не знайома.

7. Як Ви бачите співпрацю влади та НУО області? Що це має бути: (1) обмін інформацією; (2) спільне вирішення якихось проблем (яких?); (3) залучення громадськості до обговорень та експертиз; (4) щось інше...?

Це повинні бути усі можливі форми співпраці: і обмін інформацією, і спільне вирішення проблем та складання планів, і громадські експертизи.

8. Якими можуть бути повноваження, компетенція та відповідальність НУО у такій співпраці?

Хотілось би мати повноправне право голосу: і право надавати дозволи, і право накладати вето на проекти, які, на нашу думку, не відповідають нормам. Звичайно, НУО повинні нести відповідальність за свої висновки.

9. Які НУО природоохоронного спрямування Ви бачите партнерами у своїй роботі? Як Ви оцінюєте їхній інституційний і кадровий потенціал?

РМЕО „ЕКОСФЕРА”. Там працюють фахові люди, яким я довіряю.

10. Які сторони іще Ви б залучали до обговорення проблем довкілля області та складання стратегічних планів щодо оптимізації довкілля?

Думаю, що релігійні громади, політичні партії. Головне – релігійні громади.

11. Як Ви оцінюєте нині діючі та нещодавно завершені природоохоронні проекти і програми?

Я не володію інформацією щодо цих проектів, тому не можу давати їм оцінку.

12. На Ваш погляд, чи достатньо обізнане місцеве населення (органи влади, ЗМІ, інші НУО, бізнес-структури) з проблемами довкілля краю та пріоритетними питанням по його охороні?

Ні, не достатньо. З огляду на те, що ми живемо у ХХІ столітті – катастрофічно недостатньо.

13. Якщо ні, то які б методи підвищення рівня обізнаності щодо питань охорони довкілля Ви запропонували?

Просвітницька діяльність: семінари, тренінги, круглі столи, широкі інформаційні кампанії, інформаційно-просвітницький матеріал.

ПРОТОКОЛ

опитування Михайла Мельниковича, керівника Іршавської Агенції регіонального розвитку, м. Іршава.

1. На Ваш погляд, чи мають вплив на сьогодні місцеві громадські організації на прийняття рішень щодо регіонального управління? Чи залучені вони до цього процесу? Якщо так, то у яких питаннях і в якій мірі? Якщо ні, то чому?

Думаю, що певний вплив мають. Але на моїй практиці такого ще не було. В Іршаві, де Агенцію добре знають в районній владі, нас ніколи не залучали до якихось розробок чи напрацювань щодо розвитку району. Чому? Гадаю, що місцева влада поки-що погано розуміє роль тренього сектору у розвитку суспільства.

2. Чи має досвід участі у процесі вироблення стратегій (рішень) щодо довкілля на регіональному рівні Ваша організація? Якщо так, розкажіть про цей досвід. Якщо ні, то чому (немає впливу, мало відомі; брак кваліфікованих фахівців? Жодних стосунків з владою? тощо)?

Ні, такого досвіду у нас немає. Не тому, що у нас немає стосунків з владою. Навпаки, вони є: вони знають про нас, коли приїздять з області, або якісь іноземці – приводять до нас на екскур-

сію. Але на цьому все закінчується. Просто місцева влада очікує, що ми принесемо в регіон якісь інвестиції для будівництва якихось об'єктів. Навіть, семінари, які ми організуємо, зокрема і для працівників райдержадміністрації, вони не розглядають як інвестиції в їхній професійний ріст. Складається враження, що влада неправильно сприймає громадський сектор.

3. *Як Ви можете кваліфікувати ваші (вашої організації) стосунки з місцевою владою: а) дуже добрі, партнерські; б) нейтральні; в) прохолодні; г) не сприймаємо один одного. Чому?*

Нейтральні. Я пояснив, як ми сприймаємось владою, хоча, якщо ми пропонуємо якісь проекти спільно з районною владою – завжди ідеє на зустріч. Але з умовою – щоб вони гроші не платили.

4. *На Ваш погляд, чи залучає місцева влада громадські організації до самоврядування в регіоні? Як що так, то яким чином? Якщо ні, то чому? Як Ви відноситеся до відсутності такої практики?*

Ні, не залучає. Бо не усвідомлює, що громадськість може також виступати експертами у багатьох питаннях.

5. *Чи маєте приклад, коли Вашу організацію було запрошено до якихось обговорень, експертних оцінок тощо? З яких питань?*

Ні, такого ніколи не було.

6. *З якими методами залучення громадськості, закріпленими законодавчо, Ви знайомі, і які вважаєте у даній ситуації найбільш доцільними (впливовими, ефективними)?*

Не знайомий.

7. *Як Ви бачите співпрацю влади та НУО області? Що це має бути: (1) обмін інформацією; (2) спільне вирішення якихось проблем (яких?); (3) залучення громадськості до обговорень та експертиз; (4) щось інше...?*

Повинні бути усі три форми співпраці. Цього ми очікуємо. Це може дати якийсь результат.

8. *Якими можуть бути повноваження, компетенція та відповідальність НУО у такій співпраці?*

Хотілось би, щоб до нас прислухались.

9. *Які НУО природоохоронного спрямування Ви бачите партнерами у своїй роботі? Як Ви оцінюєте їхній інституційний і кадровий потенціал?*

Я знаю тільки Вас, Оксана, „ЕКОСФЕРУ”. Ми з вами вже співпрацювали і маю надію, буде співпрацювати надалі.

10. *Які сторони іще Ви б залучали до обговорення проблем довкілля області та складання стратегічних планів щодо оптимізації довкілля?*

Підприємців.

11. *Як Ви оцінюєте нині діючі та нещодавно завершені природоохоронні проекти і програми?*

Ну, щось робили по паводках, здається водгосп. Але я не знайомий з результатами проекту.

12. *На Ваш погляд, чи достатньо обізнане місцеве населення (органи влади, ЗМІ, інші НУО, бізнес-структури) з проблемами довкілля краю та пріоритетними питанням по його охороні?*

Ні, не достатньо. Однозначно недостатньо.

13. *Якщо ні, то які б методи підвищення рівня обізнаності щодо питань охорони довкілля Ви запропонували?*

Освічувати треба населення – через семінари, через пресу. Також в школах повинні існувати відповідні освітні програми.

ПРОТОКОЛ

опитування Юрія Потрогоша, керівника Хустської Агенції регіонального розвитку „Хуст-Європа-Центр”, м. Хуст.

1. *На Ваш погляд, чи мають вплив на сьогодні місцеві громадські організації на прийняття рішень щодо регіонального управління? Чи залучені вони до цього процесу? Якщо так, то у яких питаннях і в якій мірі? Якщо ні, то чому?*

Діючі громадські організації певний вплив звичайно мають. Принаймні, на імідж владних органів. Якщо говорити про рівні влади – то скоріше на органи місцевого самоврядування. Чи залучені НУО до процесу прийняття рішень? Залучені, вірніше, залучаються до цих процесів самі. Однак до їхньої думки влада практично не прислухається: державна влада ставить себе вище всіх, навіть, по відношенню до місцевих органів влади, як сільські та селищні ради. Це найслабша ланка самоврядування – з ними взагалі ніхто не рахується.

2. *Чи має досвід участі у процесі вироблення стратегій (рішень) щодо довкілля на регіональному рівні Ваша організація? Якщо так, розкажіть про цей досвід. Якщо ні, то чому (не маєте впливу, мало відомі; брак кваліфікованих фахівців? Жодних стосунків з владою? тощо)?*

Так, ми маємо досвід спільної з РДА розробки проекту збору й утилізації пластику в Хустському районі. Фактично тоді наша організація виступила основним з розробників проекту і зараз ми є партнерами РДА у його впровадженні.

3. *Як Ви можете кваліфікувати ваші (вашої організації) стосунки з місцевою владою: а) дуже добрі, партнерські; б) нейтральні; в) прохолодні; г) не сприймаємо один одного. Чому?*

Все-таки наші стосунки є більше партнерськими. По-перше, райдержадміністрація є колективним членом нашого Агентства. По-друге, більшість наших проектів здійснюється у партнерстві з РДА. Але частіше всього це партнерство є більше декларативним. На ділі нас використовують для залучення коштів в район від міжнародних донорів.

4. *На Ваш погляд, чи залучає місцева влада громадські організації до самоврядування в регіоні? Як що так, то яким чином? Якщо ні, то чому? Як Ви відноситеся до відсутності такої практики?*

Ні, не залучає. Бо бачить в нашій особі конкурента. У тій діяльності, яку ми провадимо краще за владу, вона втрачає свій імідж. Тому вважає за краще взагалі не залучати нас до самоврядування.

5. *Чи маєте приклад, коли Вашу організацію було запрошено до якихось обговорень, експертних оцінок тощо? З яких питань?*

До експортування рішень, розпоряджень та інших документів, звичайно, нас не залучають. Але залучають наших експертів до виконання проекту по відходах пластику (я про це вже казав), до експертних оцінок проектів від органів місцевого самоврядування до Українського фонду соціального інвестування. Також представники Агенції є членами Громадської ради при Хустській РДА.

6. *З якими методами залучення громадськості, закріпленими законодавчо, Ви знайомі, і які вважаєте у даній ситуації найбільш доцільними (впливовими, ефективними)?*

Ми використовуємо у своїй практиці громадські слухання, загальні збори. Що з них є ефективнішим? Ефективні обидва методи – кожен в залежності від поставлених завдань, від питання, яке виноситься на розгляд..

7. *Як Ви бачите співпрацю влади та НУО області? Що це має бути: (1) обмін інформацією; (2) спільне вирішення якихось проблем (яких?); (3) залучення громадськості до обговорень та експертиз; (4) щось інше...?*

Усі три форми співпраці – це і є партнерство.

8. *Якими можуть бути повноваження, компетенція та відповідальність НУО у такій співпраці?*

Усі повноваження – від початку (розробок) до виконання і відповідальності за виконану роботу.

9. *Які НУО природоохоронного спрямування Ви бачите партнерами у своїй роботі? Як Ви оцінюєте їхній інституційний і кадровий потенціал?*

РМЕО „ЕКОСФЕРА”. По суті, я більше нікого не знаю. А з Вами, Оксано, ми співпрацюємо не один рік.

10. *Які сторони іще Ви б залучали до обговорення проблем довкілля області та складання стратегічних планів щодо оптимізації довкілля?*

Державні структури: держлісгоспи, облводгоспи, районні екологічні інспекції, МНС, органи місцевого самоврядування, місцеві громади.

11. *Як Ви оцінюєте нині діючі та нещодавно завершені природоохоронні проекти і програми?*

У мене таке враження, що усі ті тасівські проекти, спрямовані на регулювання паводків, а також міжнародний лісовий проект “FORZA” – це напівфабрикати. Я маю на увазі, що вони не доведені до логічного кінця і є лише декларативними. Я не бачу конкретних результатів.

12. *На Ваш погляд, чи достатньо обізнане місцеве населення (органи влади, ЗМІ, інші НУО, бізнес-структури) з проблемами довкілля краю та пріоритетними питанням по його охороні?*

Ні, не достатньо.

13. *Якщо ні, то які б методи підвищення рівня обізнаності щодо питань охорони довкілля Ви запропонували?*

Доведення екологічної інформації до громадськості через ЗМІ, зустрічі, консультації, навчання.

ПРОТОКОЛ

опитування Петра Пригари, президента Закарпатської асоціації сталого розвитку, с. Нижнє Селище, Хустський р-н.

1. *На Ваш погляд, чи мають вплив на сьогодні місцеві громадські організації на прийняття рішень щодо регіонального управління? Чи залучені вони до цього процесу? Якщо так, то у яких питаннях і в якій мірі? Якщо ні, то чому?*

Звичайно, певний вплив громадських організацій є. Навіть, якщо ми працюємо без порозуміння з боку місцевої влади. Наша робота все одно впливає на прийняття рішень на місцевому рівні. Наприклад, ми працюємо на рівні села. Свої проекти, які очевидно впливають на розвиток нашої громади (це і створення робочих місць, і виконання екологічних проектів – проведення водогону, побудова біотуалету у сільській школі), ми впроваджуємо без участі органу місцевого самоврядування, який не цікавиться долею громади і не підтримує наші активності. Щодо залучення: нас не залучають, ми залучаємось самі.

2. Чи має досвід участі у процесі вироблення стратегій (рішень) щодо довкілля на регіональному рівні Ваша організація? Якщо так, розкажіть про цей досвід. Якщо ні, то чому (не маєте впливу, мало відомі; брак кваліфікованих фахівців? Жодних стосунків з владою? тощо)?

Незабаром відбудеться презентація біотуалету у сільській школі. Це проект, який виконано за сприяння міжнародного кооперативу Longo Mai та муніципалітету м. Базель у Швейцарії. 20 % фінансування надійшло від з районного бюджету за сприяння управління освіти РДА. Отже, цей проект здійснено за спільної участі РДА та нашої організації.

3. Як Ви можете кваліфікувати ваші (вашої організації) стосунки з місцевою владою: а) дуже добрі, партнерські; б) нейтральні; в) прохолодні; г) не сприймаємо один одного. Чому?

Якщо мова йде про сільраду – вони ніякі. Головне – щоб не заважали. Щодо управління освіти Хустської РДА – стосунки скоріше партнерські. У нас хороше взаєморозуміння.

4. На Ваш погляд, чи залучає місцева влада громадські організації до самоврядування в регіоні? Як що так, то яким чином? Якщо ні, то чому? Як Ви відноситеся до відсутності такої практики?

Ні, думаю, що ні. Звичайно, це погано. Якби ми були більше залученими до самоврядування у своєму селі, в районі – можливо не було б стільки безглузвих програм, розпоряджень, рішень.

5. Чи маєте приклад, коли Вашу організацію було запрошено до якихось обговорень, експертних оцінок тощо? З яких питань?

Ні, ми робимо собі те, що вважаємо за потрібне. Нам потрібен був водогін, ми його зробили, потрібен біотуалет – він вже є. Це стосується й інших наших соціальних проектів.

6. З якими методами залучення громадськості, закріпленими законодавчо, Ви знайомі, і які вважаєте у даній ситуації найбільш доцільними (впливовими, ефективними)?

Загальні збори. Ми використовували це, коли вирішували, який проект будемо подавати в Український фонд соціального інвестування.

7. Як Ви бачите співпрацю влади та НУО області? Що це має бути: (1) обмін інформацією; (2) спільне вирішення якихось проблем (яких?); (3) залучення громадськості до обговорень та експертиз; (4) щось інше...?

Думаю, усі три форми співпраці.

8. Якими можуть бути повноваження, компетенція та відповідальність НУО у такій співпраці?

Такими ж, як і у влади, напевно.

9. Які НУО природоохоронного спрямування Ви бачите партнерами у своїй роботі? Як Ви оцінюєте їхній інституційний і кадровий потенціал?

Нещодавно ми познайомились з „ЕКОСФЕРОЮ” і плануємо розпочати спільні проекти. З іншими я не знайомий.

10. Які сторони іще Ви б залучали до обговорення проблем довкілля області та складання стратегічних планів щодо оптимізації довкілля?

Державні структури, громади, бізнес.

11. Як Ви оцінюєте нині діючі та нещодавно завершені природоохоронні проекти і програми?

Я з цим мало знайомий.

12. На Ваш погляд, чи достатньо обізнане місцеве населення (органи влади, ЗМІ, інші НУО, бізнес-структури) з проблемами довкілля краю та пріоритетними питанням по його охороні?

Ні, не достатньо.

13. Якщо ні, то які б методи підвищення рівня обізнаності щодо питань охорони довкілля Ви запропонували?

Навчання, просвіта.

ПРОТОКОЛ

опитування члена президії Всеукраїнської організації Товариство охорони природи Адальберта Рішка.

1. На Ваш погляд, чи мають вплив на сьогодні місцеві громадські природоохоронні організації на прийняття рішень щодо регіонального управління? Чи залучені вони до цього процесу? Якщо так, то у яких питаннях і в якій мірі? Якщо ні, то чому?

Частково мають. От, наприклад, ми все-таки змогли долучитись до розробки Концепції сталого розвитку міста Ужгород. Але так буває не завжди. Влада не завжди хоче, щоб громадськість брала участь у прийнятті рішень.

2. Чи має досвід участі у процесі вироблення стратегій (рішень) щодо довкілля на регіональному рівні Ваша організація? Якщо так, розкажіть про цей досвід. Якщо ні, то чому (не маєте впливу, мало відомі; брак кваліфікованих фахівців? жодних стосунків з владою? тощо)?

Ні, наша організація зараз майже не працює. У нас є кваліфіковані спеціалісти, але сама організація на сьогодні майже не діє.

3. Як Ви можете кваліфікувати ваші (вашої організації) стосунки з місцевою владою: а) дуже добрі, партнерські; б) нейтральні; в) прохолодні; г) не сприймаємо один одного. Чому?

Нейтральні.

4. На Ваш погляд, чи залучає місцева влада громадські природоохоронні організації до самоврядування в регіоні? Як що так, то яким чином? Якщо ні, то чому? Як Ви відноситеся до відсутності такої практики?

Ні, не залучає. Бо це не вигідно владі. Наприклад, три роки назад мером Ужгорода була створена дорадча рада з питань охорони довкілля міста. Ми працювали над питаннями озеленення, створили комісію, почали контролювати, куди ідуть гроші бюджету, виділені на озеленення. Коли ми почали цей контроль і облік, нас одразу ж розпустили. Вірніше, розпорядження розпустити не було, нас просто перестали збирати, запрошувати і питати поради. Ми одразу стали непотрібними. Влада не хоче нашої участі, бо тоді не можна буде красти.

5. Чи маєте приклад, коли Вашу організацію було запрошено до якихось обговорень, експертних оцінок тощо? З яких питань?

Ну, я щойно розповів про наш приклад. Спершу запросили, а потім відмовились. А спеціалісти у міськвиконкомі по озелененню майже немає.

6. З якими методами залучення екологічної громадськості, закріпленими законодавчо, Ви знайомі, і які вважаєте у даній ситуації найбільш доцільними (впливовими, ефективними)?

Круглі столи, громадські ради. Всі ці форми є корисними.

7. Як Ви оцінюєте роботу Громадської Ради при Держуправлінні? Які перепони Ви бачите для більш ефективної роботи?

Ніяк не оцінюю. Вірніше, оцінюю, як негативну. Цієї роботи практично немає.

8. Як Ви бачите співпрацю Держуправління (влади) та екоНУО області? Що це має бути: (1) обмін інформацією; (2) спільне вирішення якихось проблем (яких?); (3) залучення громадськості до обговорень та екологічних експертиз; (4) щось інше...?

Усі чотири форми співпраці.

9. Якими можуть бути повноваження, компетенція та відповідальність екоНУО у такій співпраці?

Напевно, такими, як і у державних структур.

10. Які НУО природоохоронного спрямування Ви бачите партнерами у своїй роботі? Як Ви оцінюєте їхній інституційний і кадровий потенціал?

Усі, які хочуть співпрацювати.

11. Які сторони іще Ви б залучали до обговорення проблем довкілля області та складання стратегічних планів щодо оптимізації довкілля?

Науковців, громадські організації, підприємців, фахівців, владу.

12. Як Ви оцінюєте нині діючі та нещодавно завершені природоохоронні проекти і програми, які здійснювались в області?

Я не знайомий з цими проектами.

13. На Ваш погляд, чи достатньо обізнане місцеве населення (органи влади, ЗМІ, інші НУО, бізнес-структури) з проблемами довкілля краю та пріоритетними питанням по його охороні?

Ні, не достатньо. Можна сказати, що погано обізнане. Особливо держслужбовці.

14. Якщо ні, то які б методи підвищення рівня обізнаності щодо питань охорони довкілля Ви запропонували?

Освітні програми, просвітницькі програми в ЗМІ, семінари, круглі столи, інформаційні листівки, побільше інформації, спеціальні навчання тощо.

ПРОТОКОЛ

опитування президента екологічного клубу „Рутенія” Василя Сабадоша.

1. На Ваш погляд, чи мають вплив на сьогодні місцеві громадські природоохоронні організації на прийняття рішень щодо регіонального управління? Чи залучені вони до цього процесу? Якщо так, то у яких питаннях і в якій мірі? Якщо ні, то чому?

Думаю, що мають, але мені особисто відомо мало прикладів, коли екологічні громадські організації впливали на прийняття рішень на регіональному рівні. Нам, наприклад, вдалось брати участь у підготовці обґрунтувань щодо створення об'єкту природо-заповідного фонду. Тоді ми працювали з Держуправління екоресурсів. Також члени нашої організації працювали в проектах, де передбачалась робота з місцевою владою. Але це мало більше освітній характер, аніж участь у прийнятті рішень.

2. Чи має досвід участі у процесі вироблення стратегій (рішень) щодо довкілля на регіональному рівні Ваша організація? Якщо так, розкажіть про цей досвід. Якщо ні, то чому (немає впливу, мало відомі, брак кваліфікованих фахівців? жодних стосунків з владою? тощо)?

Ні, наша організація ніколи не брала участь у процесах вироблення стратегій щодо покращення стану довкілля. До нас ніколи не звертались. Звичайно, ми беремо участь у семінарах, конференціях, коли нас запрошують, самі іноді виступаємо організаторами конференцій (я маю на увазі біологічний факультет УжНУ). Але в розробках планів ми участь не брали.

3. Як Ви можете кваліфікувати ваші (вашої організації) стосунки з місцевою владою: а) дуже добрі, партнерські; б) нейтральні; в) прохолодні; г) не сприймаємо один одного. Чому?

Нейтральні.

4. На Ваш погляд, чи залучає місцева влада громадські природоохоронні організації до самоврядування в регіоні? Як що так, то яким чином? Якщо ні, то чому? Як Ви відноситеся до відсутності такої практики?

Я не знаю про такі випадки. Звичайно, що це треба робити. Тоді не буде таких бездарних рішень щодо охорони природи.

5. Чи маєте приклад, коли Вашу організацію було запрошено до якихось обговорень, експертних оцінок тощо? З яких питань?

Як до представників „Рутенії” нас до громадських експертиз не запрошували.

6. З якими методами залучення екологічної громадськості, закріпленими законодавчо, Ви знайомі, і які вважаєте у даній ситуації найбільш доцільними (впливовими, ефективними)?

Круглі столи, семінари, обговорення, конференції. Усі ці методи є корисними.

7. Як Ви оцінюєте роботу Громадської Ради при Держуправлінні? Які перепони Ви бачите для більш ефективної роботи?

Відверто кажучи, Ради, як такої не існує. Ми, навіть, зібратись не можемо. Просто це нікому насправді не потрібно.

8. Як Ви бачите співпрацю Держуправління (влади) та екоНУО області? Що це має бути: (1) обмін інформацією; (2) спільне вирішення якихось проблем (яких?); (3) залучення громадськості до обговорень та екологічних експертиз; (4) щось інше...?

Все, що Ви назвали.

9. Якими можуть бути повноваження, компетенція та відповідальність екоНУО у такій співпраці?

Відповідальність повинна бути відповідною до повноважень. І навпаки.

10. Які НУО природоохоронного спрямування Ви бачите партнерами у своїй роботі? Як Ви оцінюєте їхній інституційний і кадровий потенціал?

Усі, котрі працюють в напрямку наших інтересів. Ми відкриті для співпраці.

11. Які сторони іще Ви б залучали до обговорення проблем довкілля області та складання стратегічних планів щодо оптимізації довкілля?

Науковців, фахівців, вчителів, працівників Держуправління екоресурсів, підприємців, усіх відповідальних осіб.

12. Як Ви оцінюєте нині діючі та нещодавно завершені природоохоронні проекти і програми, які здійснювались в області?

Кожен з них приносить якусь частинку для покращення стану довкілля.

13. На Ваш погляд, чи достатньо обізнане місцеве населення (органи влади, ЗМІ, інші НУО, бізнес-структури) з проблемами довкілля краю та пріоритетними питанням по його охороні?

Звичайно недостатньо. Те, що ми зараз маємо – це катастрофічно. Свідомість населення вкрай низька. І якщо б тільки населення. Але ж представників влади.

14. Якщо ні, то які б методи підвищення рівня обізнаності щодо питань охорони довкілля Ви запропонували?

Екологічна пропаганда, просвіта, інформування, освітні програми. У нас в університеті на кожному факультеті читають основи екології.

ПРОТОКОЛ

опитування президента Рахівського районного відділення РМЕО „ЕКОСФЕРА” „Пролісок” Люби Бузак, с. Лазещина, Рахівський район.

1. На Ваш погляд, чи мають вплив на сьогодні місцеві громадські природоохоронні організації на прийняття рішень щодо регіонального управління? Чи залучені вони до цього процесу? Якщо так, то у яких питаннях і в якій мірі? Якщо ні, то чому?

На прикладі нашого району – не мають. Взагалі мало хто в райдержадміністрації розуміє, що таке громадські організації. Я не можу сказати, що є якийсь вплив громадських організацій на екологічну політику району.

2. Чи має досвід участі у процесі вироблення стратегій (рішень) щодо довкілля на регіональному рівні Ваша організація? Якщо так, розкажіть про цей досвід. Якщо ні, то чому (не маєте впливу, мало відомі; брак кваліфікованих фахівців? жодних стосунків з владою? тощо)?

Ні, такого досвіду у нас немає. Хоча за попередньої влади мене запрошували завжди на семінари. Також запрошували до спільної розробки програми вирішення проблеми управління твердими побутовими відходами у Рахівському районі. Але це так і не було закінчено, все повисло у повітрі. Зараз, нинішня влада до цього і не повертається.

3. Як Ви можете кваліфікувати ваші (вашої організації) стосунки з місцевою владою: а) дуже добрі, партнерські; б) нейтральні; в) прохолодні; г) не сприймаємо один одного. Чому?

Скоріше нейтральні. Як кажуть: „Ми нікого не чіпаємо, і нас не чіпають”.

4. На Ваш погляд, чи залучає місцева влада громадські природоохоронні організації до самоврядування в регіоні? Як що так, то яким чином? Якщо ні, то чому? Як Ви відноситеся до відсутності такої практики?

Ні, не залучає. Бо це нікому не треба. Я маю на увазі владу. Та й ні з ним працювати. Де ті громадські організації? Їх дуже мало, а ті, що є...

5. Чи маєте приклад, коли Вашу організацію було запрошено до якихось обговорень, експертних оцінок тощо? З яких питань?

Ні, таких випадків не було.

6. З якими методами залучення екологічної громадськості, закріпленими законодавчо, Ви знайомі, і які вважаєте у даній ситуації найбільш доцільними (впливовими, ефективними)?

Громадські слухання, загальні збори громадян. Все це треба використовувати в роботі з органами місцевого самоврядування. Але, думаєш, це комусь треба? Та наших селян не за-

женеш на ті слухання. Люди такі байдужі. Кому треба та екологія. Рахівщини – це глухий гуцульський регіон.

7. Як Ви оцінюєте роботу Громадської Ради при Держуправлінні? Які перепони Ви бачите для більш ефективної роботи?

Я не є членом цієї Ради, я нічого про неї не знаю.

8. Як Ви бачите співпрацю Держуправління (влади) та екоНУО області? Що це має бути: (1) обмін інформацією; (2) спільне вирішення якихось проблем (яких?); (3) залучення громадськості до обговорень та екологічних експертиз; (4) щось інше...?

Було ю добре, якби існували усі ці форми співпраці.

9. Якими можуть бути повноваження, компетенція та відповідальність екоНУО у такій співпраці?

Такими, як і в державних екологічних структурах. Тоді буде співпраця.

10. Які НУО природоохоронного спрямування Ви бачите партнерами у своїй роботі? Як Ви оцінюєте їхній інституційний і кадровий потенціал?

Усі, які буду зацікавлені у такій співпраці.

11. Які сторони іще Ви б залучали до обговорення проблем довкілля області та складання стратегічних планів щодо оптимізації довкілля?

Громади, священиків, підприємців, держслужбовців, науковців, представників громадських організацій.

12. Як Ви оцінюєте нині діючі та нещодавно завершені природоохоронні проекти і програми, які здійснювались в області?

Я погано знаю про ці проекти, не можу сказати нічого конкретного.

13. На Ваш погляд, чи достатньо обізнане місцеве населення (органи влади, ЗМІ, інші НУО, бізнес-структури) з проблемами довкілля краю та пріоритетними питанням по його охороні?

Та, люди взагалі... Поведінка людей, просто жах. Ніхто не думає про навколишнє середовище.

14. Якщо ні, то які б методи підвищення рівня обізнаності щодо питань охорони довкілля Ви запропонували?

Починати треба з дитячих садочків, виховувати людей треба. Взагалі, освічувати треба не тільки дітей, але й дорослих. Особливо тих, хто приймають рішення. Наша організація проводить різні освітні програми для дітей. Крім того, займаємось і екологічним туризмом. Знаєш скільки туристи залишають сміття на Говерлі? Ось це і є робота з підвищення рівня обізнаності населення про проблеми довкілля та поведінку на природі.

ПРОТОКОЛ

опитування голови правління екологічного клубу „Еко-Екс” Олександра Геревича.

1. На Ваш погляд, чи мають вплив на сьогодні місцеві громадські природоохоронні організації на прийняття рішень щодо регіонального управління? Чи залучені вони до цього процесу? Якщо так, то у яких питаннях і в якій мірі? Якщо ні, то чому?

Мають, але цей вплив обмежений. Треба бути дуже настирливим, щоб досягнути результату. У нас є досвід судового процесу проти Ужгородського міськвиконкому на рахунок побудови АЗС у спальному районі міста. Ми виграли міський суд (це було до виборів мера), а потім програми його в апеляційному суді – вже було після виборів. До виборів нам дали те,

чого ми домагались, заправку мали перепрофілювати на магазин. Після виборів все повернулось на круги своя.

2. Чи має досвід участі у процесі вироблення стратегій (рішень) щодо довкілля на регіональному рівні Ваша організація? Якщо так, розкажіть про цей досвід. Якщо ні, то чому (не маєте впливу, мало відомі; брак кваліфікованих фахівців? жодних стосунків з владою? тощо)?

У минулому році ми брали участь в круглих столах, які організувала ЕКОСФЕРА. Мова йшла про розробку концепції сталого розвитку міста Ужгорода. Потім результати і цих круглих столів були використані в цьому документі. Так-що можна сказати, що ми частково були залучені до розробки стратегічних напрямків розвитку міста.

3. Як Ви можете кваліфікувати ваші (вашої організації) стосунки з місцевою владою: а) дуже добрі, партнерські; б) нейтральні; в) прохолодні; г) не сприймаємо один одного. Чому?

Скоріше нейтральні. Ми займаємось екологічною освітою учнівської молоді. Це наша основна діяльність.

4. На Ваш погляд, чи залучає місцева влада громадські природоохоронні організації до самоврядування в регіоні? Як що так, то яким чином? Якщо ні, то чому? Як Ви відносите до відсутності такої практики?

Ні, не залучає. І дуже погано, що не залучає. Наприклад, політика нашої міської влади щодо охорони довкілля свідчить про те, що посадові особи думають про свої кишені, а не про добробут людей. А випадок з Префіксами на Берегівщині. Хіба таке було б можливе, якби громадськість залучалась до самоврядування та прийняття рішень.

5. Чи маєте приклад, коли Вашу організацію було запрошено до якихось обговорень, експертних оцінок тощо? З яких питань?

Ні, але ми займаємось вихованням дітей. Ми організація педагогів, ми робимо свою освітню роботу.

6. З якими методами залучення екологічної громадськості, закріпленими законодавчо, Ви знайомі, і які вважаєте у даній ситуації найбільш доцільними (впливовими, ефективними)?

Круглі столи, семінари, консультації. Все це є ефективним для обговорення важливих питань охорони природи.

7. Як Ви оцінюєте роботу Громадської Ради при Держуправлінні? Які перепони Ви бачите для більш ефективної роботи?

Це мертве утворення. Воно нікому не потрібне. Іноді збираємось, щоб побачити один одного. В останній раз прийшло аж... троє осіб. Ця Рада нічого не вирішує, ніхто не розуміє її ролі.

8. Як Ви бачите співпрацю Держуправління (влади) та екоНУО області? Що це має бути: (1) обмін інформацією; (2) спільне вирішення якихось проблем (яких?); (3) залучення громадськості до обговорень та екологічних експертиз; (4) щось інше...?

Повинні існувати усі ці способи взаємодії.

9. Якими можуть бути повноваження, компетенція та відповідальність екоНУО у такій співпраці?

В залежності від того, яку діяльність здійснює громадська організація. Але ця компетенція і повноваження повинні бути більшими, ніж зараз є.

10. Які НУО природоохоронного спрямування Ви бачите партнерами у своїй роботі? Як Ви оцінюєте їхній інституційний і кадровий потенціал?

Усі, які хочуть з нами співпрацювати. Переважно ті, які займаються екологічною освітою та вихованням молоді.

11. Які сторони іще Ви б залучали до обговорення проблем довкілля області та складання стратегічних планів щодо оптимізації довкілля?

Усіх, хто може цим цікавитись: науковців, органи влади, підприємців, вчителів, громадські організації.

12. Як Ви оцінюєте нині діючі та нещодавно завершені природоохоронні проекти і програми, які здійснювались в області?

Я не знаю про всі проекти і програми, тому не можу дати їм належну оцінку.

13. На Ваш погляд, чи достатньо обізнане місцеве населення (органи влади, ЗМІ, інші НУО, бізнес-структури) з проблемами довкілля краю та пріоритетними питанням по його охороні?

Як показує мій досвід педагога – обізнаність середня. Але усвідомленості цих проблем та власної ролі у їх вирішенні немає. Над цим потрібно працювати.

14. Якщо ні, то які б методи підвищення рівня обізнаності щодо питань охорони довкілля Ви запропонували?

Еколого-освітні програми, літні екологічні табори, література, радіо, телепередачі, статті у газетах, спеціальні програми, спрямовані на дітей.

ПРОТОКОЛ

опитування голови правління місцевого осередку ВЕЛ (Всеукраїнської екологічної ліги) Василя Лобка

1. На Ваш погляд, чи мають вплив на сьогодні місцеві громадські природоохоронні організації на прийняття рішень щодо регіонального управління? Чи залучені вони до цього процесу? Якщо так, то у яких питаннях і в якій мірі? Якщо ні, то чому?

Як показав досвід нашої співпраці з ЕКОСФЕРОЮ у розробці екологічної частини Концепції сталого розвитку міста Ужгород, все-таки має. Потрібно правда докласти немало зусиль. Але ми добре попрацювали і отримали результат.

2. Чи має досвід участі у процесі вироблення стратегій (рішень) щодо довкілля на регіональному рівні Ваша організація? Якщо так, розкажіть про цей досвід. Якщо ні, то чому (не маєте впливу, мало відомі; брак кваліфікованих фахівців? жодних стосунків з владою? тощо)?

Безпосередньо у нашого осередку ВЕЛ такого досвіду немає. Але нас залучала до такої роботи над рішенням залучала ЕКОСФЕРА. У нас є кваліфіковані працівники, але у нас немає досвіду роботи з владою. Взагалі, наша організація майже не працює, тільки так, час від часу. Для роботи потрібні кошти, а шукати їх ми не вміємо.

3. Як Ви можете кваліфікувати ваші (вашої організації) стосунки з місцевою владою: а) дуже добрі, партнерські; б) нейтральні; в) прохолодні; г) не сприймаємо один одного. Чому?

З обласною владою у нас стосунки нейтральні, з міською – прохолодні. Можна сказати, що в міськвиконкомі мене не люблять: я ж щотижня надаю дані Лабораторії спостережень за станом атмосферного повітря Гідрометеоцентру – я там начальником працюю. А там кожного разу вказано, що концентрація за 4 показниками перевищує ГДК у 2-6 разів. Це ж

катастрофа! А міськвиконком не робить ніяких кроків для покращення ситуації. Це ж на їхній совісті.

4. На Ваш погляд, чи залучає місцева влада громадські природоохоронні організації до самоврядування в регіоні? Як що так, то яким чином? Якщо ні, то чому? Як Ви відносите до відсутності такої практики?

Я таких прикладів не знаю. Ми вперше взяли участь у розробці Концепції ... Практики такої дійсно немає. Було б добре, якби ми могли завжди так працювати. Я був би згідний навіть на громадських засадах надавати консультації по атмосферному повітрю.

5. Чи маєте приклад, коли Вашу організацію було запрошено до якихось обговорень, експертних оцінок тощо? З яких питань?

Ні, ніколи нас не запрошували.

6. З якими методами залучення екологічної громадськості, закріпленими законодавчо, Ви знайомі, і які вважаєте у даній ситуації найбільш доцільними (впливовими, ефективними)?

Круглі столи, обговорення. Всі вони є важливими.

7. Як Ви оцінюєте роботу Громадської Ради при Держуправлінні? Які перепони Ви бачите для більш ефективної роботи?

Негативно. Ця Рада нічого не вирішує. Взагалі це нікому не треба.

8. Як Ви бачите співпрацю Держуправління (влади) та екоНУО області? Що це має бути: (1) обмін інформацією; (2) спільне вирішення якихось проблем (яких?); (3) залучення громадськості до обговорень та екологічних експертиз; (4) щось інше...?

Усі чотири Вами названі форми співпраці.

9. Якими можуть бути повноваження, компетенція та відповідальність екоНУО у такій співпраці?

Важко окреслити повноваження і відповідальність громадських організацій. Але це можна обговорювати.

10. Які НУО природоохоронного спрямування Ви бачите партнерами у своїй роботі? Як Ви оцінюєте їхній інституційний і кадровий потенціал?

Ну, час від часу ми співпрацюємо з ЕКОСФЕРОЮ. Ми готові співпрацювати з усіма, хто нас це запропонує.

11. Які сторони іще Ви б залучали до обговорення проблем довкілля області та складання стратегічних планів щодо оптимізації довкілля?

Науковців, держслужбовців, громадські організації, фахівців, політиків, всіх, хто має стосунок до охорони довкілля.

12. Як Ви оцінюєте нині діючі та нещодавно завершені природоохоронні проекти і програми, які здійснювались в області?

Я не володію інформацією про ці проекти, тому не знаю.

13. На Ваш погляд, чи достатньо обізнане місцеве населення (органи влади, ЗМІ, інші НУО, бізнес-структури) з проблемами довкілля краю та пріоритетними питанням по його охороні?

Ні, місцеве населення, як і працівники держструктур, недостатньо обізнані про проблеми довкілля краю. Це видно хоча б з того, як виглядають наші вулиці, двори, наше місто.

14. Якщо ні, то які б методи підвищення рівня обізнаності щодо питань охорони довкілля Ви запропонували?

Потрібно працювати з людьми, виступати в пресі, звертати увагу людей на те, що відбувається.

ПРОТОКОЛ

опитування екологічного інспектора Держуправління екології та природних ресурсів Закарпатської області

1. *Як Ви оцінюєте стан довкілля (екологічну ситуацію) в області? Які проблеми Ви вважаєте пріоритетними для вирішення?*

В порівнянні з іншими регіонами України – оцінка задовільна. Пріоритети є: вирішення проблеми збору твердих побутових відходів з їх подальшою переробкою та проблема очистки стічних вод, в першу чергу від підприємств житлово-комунального господарства.

2. *До вирішення яких проблем доцільно було б залучати екологічну громадськість області? В якому з напрямків роботи Ви відчуваєте необхідність залучення громадськості? Чому?*

До проблеми поводження з побутовими відходами. Населення проявляє повний нігілізм у питанні поводження з відходами, а місцеві адміністрації та органи місцевого самоврядування в цих питаннях нічого не роблять.

3. *Як Ви ставитесь до принципів сталого розвитку «Agenda 21» та Цілей Розвитку Тисячоліття для України в тій частині, яка стосується питань охорони довкілля?*

Нормально.

4. *На Ваш погляд, чи мають вплив на сьогодні місцеві громадські природоохоронні організації на прийняття рішень щодо регіонального управління? Чи залучені вони до цього процесу? Якщо так, то у яких питаннях і в якій мірі? Якщо ні, то чому?*

Думаю, що мають. Проводять освітні заходи, природоохоронні акції, залучають дітей до прибирання та облаштування територій.

5. *З якими методами залучення екологічної громадськості, закріпленими законодавчо, Ви знайомі, і які вважаєте у даній ситуації найбільш доцільними (впливовими, ефективними)?*

Я не знайомий з цими методами, тому не можу нічого сказати щодо їх ефективності.

6. *Як Ви оцінюєте роботу Громадської Ради при Держуправлінні? Які перепони Ви бачите для більш ефективної роботи?*

Робота Громадської Ради не ефективна. Причиною цього є амбіційність керівника Громадської Ради.

7. *Як Ви бачите співпрацю Держуправління та екоНУО області? Що це має бути: (1) обмін інформацією; (2) спільне вирішення якихось проблем (яких?); (3) залучення громадськості до обговорень та екологічних експертиз; (4) щось інше...?*

Усі три пункти повинні використовуватись у нашій співпраці.

8. *Якими можуть бути повноваження, компетенція та відповідальність екоНУО у такій співпраці?*

Ну, такою, як і в держструктурах.

9. *Які НУО природоохоронного спрямування Ви бачите партнерами у своїй роботі? Як Ви оцінюєте їхній інституційний і кадровий потенціал?*

Всі областні НУО.

10. Які сторони іще Ви б залучали до обговорення проблем довкілля області та складання стратегічних планів щодо оптимізації довкілля?

Я не знаю. Це компетенція державної служби – управління екоресурсів та інших відомств, які відповідають за використання тих чи інших ресурсів – лісових, водних, земельних.

11. Як Ви оцінюєте нині діючі та нещодавно завершені природоохоронні проекти і програми?

Позитивно

12. На Ваш погляд, чи достатньо обізнане місцеве населення (органи влади, ЗМІ, інші НУО, бізнес-структури) з проблемами довкілля краю та пріоритетними питанням по його охороні?

Ні, недостатньо

13. Якщо ні, то які методи підвищення рівня обізнаності щодо питань охорони довкілля Ви б запропонували?

Усі, які передбачено

ПРОТОКОЛ

опитування екологічного інспектора Держуправління екології та природних ресурсів Закарпатської області

1. Як Ви оцінюєте стан довкілля (екологічну ситуацію) в області? Які проблеми Ви вважаєте пріоритетними для вирішення?

Відверто кажучи, незадовільно. Далі – без коментарів

2. До вирішення яких проблем доцільно було б залучати екологічну громадськість області? В якому з напрямків роботи Ви відчуваєте необхідність залучення громадськості? Чому?

До проблем управління твердими побутовими відходами, проблем несанкціонованих сміттєзвалищ.

3. Як Ви ставитесь до принципів сталого розвитку «Agenda 21» та Цілей Розвитку Тисячоліття для України в тій частині, яка стосується питань охорони довкілля?

Позитивно

4. На Ваш погляд, чи мають вплив на сьогодні місцеві громадські природоохоронні організації на прийняття рішень щодо регіонального управління? Чи залучені вони до цього процесу? Якщо так, то у яких питаннях і в якій мірі? Якщо ні, то чому?

Вони не мають ніякого впливу. Повна відсутність будь-якого впливу

5. З якими методами залучення екологічної громадськості, закріпленими законодавчо, Ви знайомі, і які вважаєте у даній ситуації найбільш доцільними (впливовими, ефективними)?

Не знайомий

6. Як Ви оцінюєте роботу Громадської Ради при Держуправлінні? Які перепони Ви бачите для більш ефективної роботи?

Роботу Громадської Ради оцінюю як незадовільну.

7. Як Ви бачите співпрацю Держуправління та екоНУО області? Що це має бути: (1) обмін інформацією; (2) спільне вирішення якихось проблем (яких?); (3) залучення громадськості до обговорень та екологічних експертиз; (4) щось інше...?

Думаю, що спільне вирішення якихось проблем. Можна почати з проблем несанкціонованих сміттєзвалищ

8. Якими можуть бути повноваження, компетенція та відповідальність екоНУО у такій співпраці?

Не можу сказати.

9. Які НУО природоохоронного спрямування Ви бачите партнерами у своїй роботі? Як Ви оцінюєте їхній інституційний і кадровий потенціал?

Ніякі, я не бачу в цьому сенсу.

10. Які сторони іще Ви б залучали до обговорення проблем довкілля області та складання стратегічних планів щодо оптимізації довкілля?

Це компетенція держуправління. Хай органи місцевого самоврядування роблять те, що повинні робити – ліквідувати свої смітники, виділяють кошти у своїх бюджетах на екологічні програми.

11. Як Ви оцінюєте нині діючі та нещодавно завершені природоохоронні проекти і програми?

Ніяк не оцінюю.

12. На Ваш погляд, чи достатньо обізнане місцеве населення (органи влади, ЗМІ, інші НУО, бізнес-структури) з проблемами довкілля краю та пріоритетними питанням по його охороні?

Ні, недостатньо

13. Якщо ні, то які методи підвищення рівня обізнаності щодо питань охорони довкілля Ви б запропонували?

Проводити роз'яснювальну роботу серед населення. І це якраз хай і роблять всі ці екологічні громадські організації. Тут вони можуть проявити себе повною мірою.

ПРОТОКОЛ

опитування заступника начальника Державної лісової інспекції Держуправління екології та природних ресурсів Закарпатської області

1. Як Ви оцінюєте стан довкілля (екологічну ситуацію) в області? Які проблеми Ви вважаєте пріоритетними для вирішення?

В цілому стан довкілля задовільний. Пріоритетним питанням для області є будівництво заводу по переробці твердих побутових відходів.

2. До вирішення яких проблем доцільно було б залучати екологічну громадськість області? В якому з напрямків роботи Ви відчуваєте необхідність залучення громадськості? Чому?

До питань та проблем, пов'язаних з екологічним вихованням населення щодо культури поведінки у природі, поширювати через ЗМІ передовий, можливо, європейський досвід з питань утилізації відходів, боротьби з браконьєрством, збереження історико-культурної спадщини.

3. Як Ви ставитесь до принципів сталого розвитку «Agenda 21» та Цілей Розвитку Тисячоліття для України в тій частині, яка стосується питань охорони довкілля?

Добре, як я можу ще ставитись. Звичайно, позитивно.

4. *На Ваш погляд, чи мають вплив на сьогодні місцеві громадські природоохоронні організації на прийняття рішень щодо регіонального управління? Чи залучені вони до цього процесу? Якщо так, то у яких питаннях і в якій мірі? Якщо ні, то чому?*

Мають вплив однозначно. Основні питання – це збереження природних екосистем, створення об'єктів ПЗФ.

5. *З якими методами залучення екологічної громадськості, закріпленими законодавчо, Ви знайомі, і які вважаєте у даній ситуації найбільш доцільними (впливовими, ефективними)?*

Створення громадських екологічних рад при державних установах: обласних управліннях екології, лісового господарства, земельних ресурсів, облводгоспі.

6. *Як Ви оцінюєте роботу Громадської Ради при Держуправлінні? Які перепони Ви бачите для більш ефективної роботи?*

Задовільно. Перепони відсутні.

7. *Як Ви бачите співпрацю Держуправління та екоНУО області? Що це має бути: (1) обмін інформацією; (2) спільне вирішення якихось проблем (яких?); (3) залучення громадськості до обговорень та екологічних експертиз; (4) щось інше...?*

Всі перераховані Вами форми – це і є запорука співпраці.

15. *Якими можуть бути повноваження, компетенція та відповідальність екоНУО у такій співпраці?*

Такими ж як і в держслужбовців.

8. *Які НУО природоохоронного спрямування Ви бачите партнерами у своїй роботі? Як Ви оцінюєте їхній інституційний і кадровий потенціал?*

Всі організації природоохоронного спрямування.

9. *Які сторони іще Ви б залучали до обговорення проблем довкілля області та складання стратегічних планів щодо оптимізації довкілля?*

Виробників, фахівців-експертів з тих чи інших питань.

10. *Як Ви оцінюєте нині діючі та нещодавно завершені природоохоронні проекти і програми?*

Задовільно.

11. *На Ваш погляд, чи достатньо обізнане місцеве населення (органи влади, ЗМІ, інші НУО, бізнес-структури) з проблемами довкілля краю та пріоритетними питанням по його охороні?*

Ні, недостатньо

12. *Якщо ні, то які методи підвищення рівня обізнаності щодо питань охорони довкілля Ви б запропонували?*

Починати треба з себе, зі свої сім'ї, родини, сусідів, вулиці, мікрорайону і т.д.

ПРОТОКОЛ

опитування Павла Русина, начальника управління освіти Хустської РДА

1. *Як Ви оцінюєте стан довкілля (екологічну ситуацію) в області (в районі, в місті, в селі)? Які проблеми Ви визначаєте пріоритетними для вирішення?*

Незадовільно. Вважаю, що потрібно починати з екологічної освіти дітей з дитячих садків та шкіл.

2. До вирішення яких проблем доцільно було б залучати екологічну громадськість області? В якому з напрямків роботи Ви відчуваєте необхідність залучення громадськості? Чому?

До просвітницької діяльності, до освіти. Я вважаю, що тут ми можемо багато зробити разом.

3. Як Ви ставитесь до принципів сталого розвитку «Agenda 21» та Цілей Розвитку Тисячоліття для України в тій частині, яка стосується питань охорони довкілля?

Позитивно.

4. На Ваш погляд, чи мають вплив на сьогодні місцеві громадські природоохоронні організації на прийняття рішень щодо регіонального управління? Чи залучені вони до цього процесу? Якщо так, то у яких питаннях і в якій мірі? Якщо ні, то чому?

Думаю, що мають. Але не можу сказати, що громадські організації залучені до процесу прийняття рішень. У нас немає такої практики, ніколи не було. Думаю, що немає такого механізму.

5. З якими методами залучення екологічної громадськості, закріпленими законодавчо, Ви знайомі, і які вважаєте у даній ситуації найбільш доцільними (впливовими, ефективними)?

Не знайомий.

6. Як Ви бачите співпрацю влади та екоНУО області? Що це має бути: (1) обмін інформацією; (2) спільне вирішення якихось проблем (яких?); (3) залучення громадськості до обговорень та екологічних експертиз; (4) щось інше...?

І те, і інше. Словом, все разом.

7. Які НУО природоохоронного спрямування Ви бачите партнерами у своїй роботі? Як Ви оцінюєте їхній інституційний і кадровий потенціал?

Зараз ми плануємо співпрацю з РМЕО „ЕКОСФЕРА”. Нещодавно ми з вами провели спільну методичну нараду, думаю, що нам є над чим спільно працювати.

8. Які сторони іще Ви б залучали до обговорення проблем довкілля області та складання стратегічних планів щодо оптимізації довкілля?

Позашкільні освітні заклади, наукові установи, ЗМІ, громадськість.

9. Якими можуть бути повноваження, компетенція та відповідальність екоНУО у такій співпраці?

Думаю, що такою ж, як і державних.

10. Як Ви оцінюєте нині діючі та нещодавно завершені природоохоронні проекти і програми?

Я погано знайомий з ними. Не знаю, що відповісти.

11. На Ваш погляд, чи достатньо обізнане місцеве населення (органи влади, ЗМІ, інші НУО, бізнес-структури) з проблемами довкілля краю та пріоритетними питанням по його охороні?

Ні. Місцеве населення дуже слабо ознайомлене з проблемами довкілля краю. І не тільки прості люди, але й особи на керівних посадах.

12. Якщо ні, то які методи підвищення рівня обізнаності щодо питань охорони довкілля Ви б запропонували?

Просвіта через усі відомі засоби.

ПРОТОКОЛ

опитування Володимира Закуреного, першого заступника голови Рахівської райради

1. Як Ви оцінюєте стан довкілля (екологічну ситуацію) в області (в районі, в місті, в селі)?
Які проблеми Ви визначаєте пріоритетними для вирішення?

Вважаю, що стан довкілля у Рахівському районі незадовільний. У нас існує серйозна проблема збору і вивозу, а також захоронення твердих побутових відходів. Землі не вистачає, гірська місцевість, тож місця для полігонів – сміттєзвалищ – немає. Потрібна утилізація пластику, іншого виду сміття, котре піддається вторинній переробці. Те саме стосується каналізацій – каналізацій в селах немає, всі стоки течуть у річку, у колодязь. Потім ми п'ємо ту воду.

2. До вирішення яких проблем доцільно було б залучати екологічну громадськість області?
В якому з напрямків роботи Ви відчуваєте необхідність залучення громадськості? Чому?

Просвітницька робота – в першу чергу. Але громадськість може значно більше, але для цього потрібно працювати.

3. Як Ви ставитесь до принципів сталого розвитку «Agenda 21» та Цілей Розвитку Тисячоліття для України в тій частині, яка стосується питань охорони довкілля?

Позитивно.

4. На Ваш погляд, чи мають вплив на сьогодні місцеві громадські природоохоронні організації на прийняття рішень щодо регіонального управління? Чи залучені вони до цього процесу? Якщо так, то у яких питаннях і в якій мірі? Якщо ні, то чому?

Громадські організації сьогодні дуже мало залучаються до управління. Я думаю, у нашому районі і немає кого залучати. Я не знаю серйозні потужні організації у галузі екології, я б і не знав до кого звернутись.

5. З якими методами залучення екологічної громадськості, закріпленими законодавчо, Ви знайомі, і які вважаєте у даній ситуації найбільш доцільними (впливовими, ефективними)?

Громадські слухання, загальні збори. Кожен з методів є ефективним у тій чи іншій ситуації.

6. Як Ви бачите співпрацю влади та екоНУО області? Що це має бути: (1) обмін інформацією; (2) спільне вирішення якихось проблем (яких?); (3) залучення громадськості до обговорень та екологічних експертиз; (4) щось інше...?

Усе разом.

7. Які НУО природоохоронного спрямування Ви бачите партнерами у своїй роботі? Як Ви оцінюєте їхній інституційний і кадровий потенціал?

Я покине бачу потужних громадських організацій в районі. Я поки не бачу таке партнерство.

8. Які сторони іще Ви б залучали до обговорення проблем довкілля області та складання стратегічних планів щодо оптимізації довкілля?

Бізнес, державні, наукові структури, місцеві громади, громадськість.

9. Якими можуть бути повноваження, компетенція та відповідальність екоНУО у такій співпраці?

Такою, яку громадські організації можуть і готові на себе взяти.

10. Як Ви оцінюєте нині діючі та нещодавно завершені природоохоронні проекти і програми?

Я не володію достатньою інформацією про них.

12. На Ваш погляд, чи достатньо обізнане місцеве населення (органи влади, ЗМІ, інші НУО, бізнес-структури) з проблемами довкілля краю та пріоритетними питанням по його охороні?

Однозначно ні.

13. Якщо ні, то які методи підвищення рівня обізнаності щодо питань охорони довкілля Ви б запропонували?

Просвітницька робота серед населення

Додаток 3: Список членів Експертної групи при Закарпатській ОДА

Прізвище, ім'я	Контакти
ФРИНДАК Ярослав	88000 Ужгород, вул. Залізнична, 44, кв. 30 (03122) 25547, 80503117416
МАТВІЄЦЬ Олександр	80503851132
СТАНКЕВИЧ Оксана	88000 Ужгород, вул. Собранецька, 3 (0312) 615852, 80675089655
ВОЛОШИН Валентин	(03122) 619938, 80503720327
ШАНДОР Федір	80509657795
БРЕЗА Ірина	(03122) 34110, 80505586675
ПЕТРОВІЦІ Михайло	(03122) 35303, (0312) 612918, 80661611836
БАЧИНСЬКА Анастасія	(0312) 616451, 80505328822
ПАШЕНКО Віктор	(03122) 43612, (03122) 43390, 80501657979
ППАШ Володимир	(0312) 612587, (0312) 613251, 80506101501